

RAZBOJNIŠTVO U KAZNENOM PRAVU BOSNE I HERCEGOVINE U SVJETLU ZAŠTITE PRAVA NA IMOVINU KAO ZAŠTIĆENOG LJUDSKOG PRAVA

Sažetak: U ovom radu obrađuju se osnovne i opće karakteristike kaznenopravne zaštite imovine uopće u pravu Bosne i Hercegovine. Pravo na imovinu je ustavom zajamčeno ljudsko pravo čija je zaštita zagrantirana na međunarodnoj i europskoj razini. Analizira se pojam, elementi bića, sadržina, karakteristike i oblik ispoljavanja kaznenog djela razbojništva. Kazneno djelo razbojništva sastoji u oduzimanju tuđe pokretne stvari od drugoga uporabom sile prema nekoj osobi ili prijetnjom neposrednim (direktnim, izravnim) napadom na život ili tijelo druge osobe u namjeri da se njenim prisvajanjem za sebe ili drugoga pribavi protupravna imovinska korist. U radu se donosi detaljna analiza kaznog djela razbojništva u nacionalnom i uporednom zakonodavstvu i sudskoj praksi u kontekstu zaštite prava na imovinu kao zaštićenog ljudskog prava.

Ključne riječi: pravo na imovinu, imovinska kaznena djela, kazneno djelo razbojništva

1. Uvodna razmatranja

Pozitivno pravo Bosne i Hercegovine, poslije dugog povijesnog razvoja počev od perioda srednjeg vijeka do danas, uostalom, kao i uporedno kazneno pravo suvremene Europe, poznaje, među imovinskim kaznenim djelima, i razbojništvo. Ono se u svojim elementima bića i karakteristikama, te oblicima ispoljavanja, u velikoj mjeri naslanja na sve tekovine dosadašnjeg razvoja pravne znanosti, ali ono svojom sadržinom u potpunosti odgovara zahtjevima politike suzbijanja kriminala uopće, a posebno kriminala nasilja.

Odmah na početku treba ukazati na specifičan kaznenopravni sustav Bosne i Hercegovine, budući da su u primjeni četiri kaznena zakona (zakonika): 1. Kazneni zakon Bosne i Hercegovine (KZ BiH)¹, 2. Kazneni zakon Federacije Bosne i Hercegovine (KZ FBiH)², 3. Kazneni zakon Brčko Distrikta Bosne i

¹ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine broj: 3/2003, 32/2003, 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 32/2007, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015 i 35/2018.

² Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine broj: 36/2003, 37/2003, 21/2004, 69/2004, 18/2005, 42/2010, 42/2011, 59/2014 i 76/2014.

Hercegovine (KZ BD BIH)³ i 4. Kazneni zakonik Republike Srpske (KZ RS)⁴. Prva tri kaznena zakona donesena su 2003. godine, dok je u Republici Srpskoj u tijeku 2017. godine donesen novi Kazneni zakonik (koji je zamijenio Kazneni zakon iz 2003. godine).

Osim Kaznenog zakona Bosne i Hercegovine, ostali zakoni u grupi kaznenih djela protiv imovine, u odgovarajućem tekstu, sadržaju i koncepciji, propisuju i kazneno djelo Razbojništvo⁵. Kazneni zakon Federacije Bosne i Hercegovine (KZ FBiH) u glavi dvadesetpetoj pod nazivom „Kaznena djela protiv imovine“, u članku 289. određuje pojam, karakteristike i oblike ispoljavanja (osnovni i dva teža) kaznenog djela razbojništva. Ovo kazneno djelo je na identičan način uređeno kao i što je to bilo svojevremeno u Kaznenom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine iz 1998. godine. Na istovjetan način i Kazneni zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (KZ BD BIH) u glavi dvadesetpetoj pod nazivom „Kaznena djela protiv imovine“, u članku 283. propisuje kaznenu odgovornost i kažnjivost za kazneno djelo Razbojništvo. I konačno, Kazneni zakonik Republike Srpske u glavi dvadesetpetoj pod nazivom „Kaznena djela protiv imovine“, na prvom mjestu, u odredbi članka 227. određuje, pojam, obilježja, karakteristike, osnovni i dva teža, kvalificirana oblika razbojništva. Prva tri kaznena zakona su i danas u primjeni, sa brojnim izmjenama i dopunama, dok je u Republici Srpskoj u tijeku 2017. godine donesen novi Kazneni zakonik.

Prije nego što izložimo pojam, elemente bića, sadržinu, karakteristike i oblike ispoljavanja kaznenog djela razbojništva, treba ukazati na osnovne i opće karakteristike kaznenopravne zaštite imovine uopće u pravu Bosne i Hercegovine. Potom slijedi analiza teorijskog i praktičnog karaktera kaznenog djela razbojništva, koje je djelo hibridnog karaktera, sa dvojakom pravnom prirodom⁶. Ovo djelo, obzirom na objekt zaštite, objekt napada, prouzrokovanu posljedicu, ali i unutarnju sistematiku u kaznenim zakonima, predstavlja oblik imovinskog kriminala. S druge strane, razbojništvo se javlja i kao oblik nasilničkog kriminala ili kriminala nasilja – obzirom na način i sredstvo poduzimanja krađe, odnosno radnje oduzimanja tuđe pokretne stvari. No, ovo se kazneno djelo u jednom od težih, kvalificiranih oblika ispoljavanja vrši u „grupi“ (KZ FBiH i KZ BD BIH), odnosno od „strane više osoba“ (KZ RS), pa se stoga može reći da ono spada u oblik kolektivnog, grupnog, organiziranog kriminala. U pravnoj teoriji se ističe da razbojništvo predstavlja oblik prividnog realnog stjecaja kaznenih djela po osnovu konzumpcije, jer se radi o „pravom“ složenom kaznenom djelu. Njega čine dva druga samostalna kaznena djela, i to prinuda (kazneno djelo protiv sloboda i prava čovjeka i građana) i krađa (kazneno djelo protiv imovine). Ali

3 Službeni glasnik Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine broj: 10/2003, 45/2004, 6/2005, 21/2010 i 33/2013.

4 Službeni glasnik Republike Srpske broj 64/2017i 104/2018

5 Simović, M., Simović, M., Todorović, Lj. (2015). Kazneni zakon Bosne i Hercegovine. Sarajevo, str.52-53.

6 Jovašević, D. (2011). Leksikon krivičnog prava. Beograd, str. 649-651.

tek zajedno, u sudjelovanju, u kontinuitetu, u konkretnom slučaju ove dvije samostalne inkriminacije tvore, prerastaju u novo, teže, opasnije kazneno djelo razbojništva, za koje zakon propisuje strožije kažnjavanje u odnosu na propisane kazne za kaznena djela u njegovom sastavu. Za ovo kazneno djelo, neovisno od oblika i vida ispoljavanja, svi kazneni zakoni propisuju kaznu zatvora. Pored nje, upravo zbog prirode i karaktera imovinskih kaznenih djela, za počinitelje može biti od značaja i primjena imovinskih kaznenih sankcija, a u prvom redu novčane kazne. Na primjenu ove kazne upućuje subjektivni element samog kaznenog djela, a to je postojanje namjere počinitelja da prisvajanjem, prethodno putem prinude, oduzete tuđe pokretne stvari počinitelj za sebe ili drugu osobu pribavi protupravnu imovinsku korist. Budući da počinjenjem kaznenog djela razbojništva u potpunosti (svršeno kazneno djelo) počinitelj ili neka druga (fizička ili pravna) osoba najčešće i pribavljaju protupravnu imovinsku korist, to je za suzbijanje ovog oblika kriminala od velikog značaja i primjena posebne kaznenopravne mjere *sui generis* – oduzimanje imovinske koristi pribavljene kaznenim djelom. Najzad, obzirom da se radnja oduzimanja tuđe pokretne stvari može poduzeti, pored kvalificirane prijetnje, i uporabom sile, to često uključuje mogućnost primjene oružja, opasnog oruđa ili drugih predmeta koji mogu tijelo teško povrijediti ili zdravlje teško narušiti. Stoga se u ovakvim slučajevima kao korisna, cjelishodna i opravdana nameće primjena mjere sigurnosti oduzimanja predmeta.

2. Opće karakteristike imovinskih kaznenih djela

2.1. Imovina kao objekt zaštite

Kaznena djela protiv imovine su stara, prirodna, klasična, opća, konvencionalna djela. Ona su neumitni pratitelj razvoja ljudske povijesti. Javljaju se praktično sa pojavom države i prava uopće, kada se javlja i privatno, odnosno kolektivno vlasništvo nad imovinom, koje se razlikuje od opće ili grupne (zajedničke) svojine (vlasništva). Sa pojavom i razvojem imovine, javlja se i klasna podijeljenost društva. S jedne strane su osobe koje posjeduju imovinu u većem ili manjem obujmu, a nasuprot njima se nalaze osobe (i to ogromna većina) koje nemaju uopće ili nemaju dovoljno imovine, odnosno drugih imovinskih prava i interesa. Tu se nalazi i osnov protupravnih ponašanja kojima pojedinci i grupe teže da činjenjem kaznenih djela na štetu drugih osoba, pa i cijele društvene zajednice oduzmu, prisvoje tuđu imovinu. Tako dolazi do počinjenja imovinskih kaznenih djela, koja su, u pravilu, najbrojniji oblici ispoljavanja javnopravnih delikata. Ova kaznena djela poznaju sva kaznena zakonodavstva svijeta od najstarijih vremena do suvremenog doba.

U Bosni i Hercegovini imovinska kaznena djela sistematizirana su u glavama dvadesetpet u Kaznenom zakonu Federacije BiH, odnosno Kaznenom zakonu Brčko Distrikta BiH, i u glavi dvadesetog Kaznenog zakonika Republike Srpske

pod nazivom „Kaznena djela protiv imovine“. Ovako određena sistematizacija ukazuje na prirodu, vrstu i karakter grupnog objekta zaštite ovih kaznenih djela – a to je imovina ili pravo na imovinu, kao jedno od osnovnih, opće civilizacijskih ljudskih prava koje je sadržano i garantirano u brojnim univerzalnim ili regionalnim međunarodnim dokumentima, ali i u ustavnim aktima u Bosni i Hercegovini. U pravnom smislu, imovina se može odrediti i kao skup subjektivnih prava jedne osobe – fizičke ili pravne. U ekonomskom smislu, imovina označava skup dobara koja pripadaju jednom određenom subjektu.⁷ Objekt zaštite kod ovih kaznenih djela je, kao što i sam njihov naziv kaže, imovina. Imovina predstavlja jednu od najznačajnijih osobnih, ali i društvenih vrijednosti, dobara ili interesa, pored života, tjelesnog integriteta, zdravlja, ljudskih sloboda i prava, spolne slobode, ugleda itd. U pravnoj literaturi se može pronaći i takvo shvaćanje da imovinska kaznena djela za objekt zaštite nemaju imovinu, već pravo na imovinu, odnosno pravo na neometano uživanje imovine i imovinskih interesa. Ovo ljudsko pravo nije samo osobno dobro. Ono uživa općiju pravnu zaštitu, pa postaje i društveno dobro. Za ovo pravo nerijetko se kaže da spada u korpus osnovnih, prirodnih, opće civilizacijskih, univerzalnih ljudskih prava. Tako je pravo na imovinu garantirano sljedećim međunarodnim dokumentima:⁸

- 1) *univerzalni dokumenti* doneseni u okviru Organizacije Ujedinjenih nacija⁹ kao što su: a) Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima iz 1948. godine,¹⁰ u kojoj je propisano da „Svatko ima pravo da posjeduje imovinu, sam, i u zajednici s drugima. Nitko ne može biti samovoljno lišen svoje imovine.“ (čl. 17.); b) Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, iz 1966. godine,¹¹ u kojem je propisano da su „Svi pred zakonom jednaki i imaju pravo na jednaku zakonsku zaštitu bez ikakvog razlikovanja.“ (čl. 26.) i c) Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, iz 1966. godine,¹² u kojem je propisano da „Države ugovornice priznaju pravo svake osobe na životni standard dovoljan za njega i njegovu obitelj“ i
- 2) *regionalni dokumenti*¹³ kao što su: Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, iz 1950. godine i Dopunski protokol broj 11,¹⁴

7 Derenčinović, D., et al. (2013). Posebni dio kaznenog prava, Zagreb, str. 171.

8 Račić, O., Milinković, B., Paunović, M. (1998). Ljudska prava, Beograd, str. 111-121.

9 Dimitrijević, V. (2005). Univerzalni dokumenti o ljudskim pravima, str. 14-31.

10 Deklaracija je proglašena rezolucijom Generalne skupštine OUN 217 A (III) od 10. decembra 1948. godine.

11 Pakt je usvojen rezolucijom Generalne skupštine OUN 2200 A (XXI) od 16. decembra 1966. godine.

12 Pakt je usvojen rezolucijom Generalne skupštine OUN 2200 A (XXI) od 16. decembra 1966. godine.

13 Hadži Vidanović, V., Milanović, M. (2005). Međunarodno javno pravo, Zbirka dokumenata, Beograd, str. 128-141.

14 Carić, S. (2015). Evropsko pravo ljudskih prava, Beograd, str. 360-368.

u kojem je propisano da „Svaka fizička i pravna osoba ima pravo na neometano uživanje svoje imovine, i da nitko ne može biti lišen svoje imovine osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim u zakonu i općim načelima međunarodnog prava.”¹⁵

2.1.1. Ustavno-pravna zaštita imovine

Pravo na imovinu¹⁶ je garantirano najvišim pravnim aktom Bosne i Hercegovine – Ustavom, koji predstavlja Aneks IV. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini.¹⁷ Tako Ustav Bosne i Hercegovine u članku II. pod nazivom „Ljudska prava i osnovne slobode“, pod brojem 1. „Ljudska prava“ ističe: „Bosna i Hercegovina i oba entiteta će osigurati najvišu razinu međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda. U tom cilju postoji Komisija za ljudska prava za Bosnu i Hercegovinu, kako je predviđeno Aneksom VI Općeg okvirnog sporazuma.“ Nadalje, pod naslovom „Međunarodni standardi“, Ustav Bosne i Hercegovine navodi da se „Prava i slobode predviđene Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i njenim protokolima izravno primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Ovi akti imaju prioritet nad svim drugim zakonima.“ I ono što ima poseban značaj jeste odredba 3. koja nosi naziv „Nabrajanje prava“, gdje su sistematizirana osnovna ljudska prava i slobode, među kojima i pravo na imovinu. Tako, ovaj član Ustava Bosne i Hercegovine glasi:¹⁸ „Sve osobe na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i osnovne slobode, i to: a) pravo na život, b) pravo da ne budu podvrgnute mučenju ili nehumanom i ponižavajućem postupku ili kazni, c) pravo da ne budu držane u ropstvu ili potčinjenosti ili na prinudnom ili obveznom radu, d) pravo na osobnu slobodu i sigurnost, e) pravo na pravičan postupak u građanskim i kaznenim stvarima i druga prava u vezi s kaznenim postupkom, f) pravo na privatni i obiteljski život, dom i prepisku, g) slobodu misli, savjesti i vjeroispovijesti, h) slobodu izražavanja, i) slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja, j) pravo na brak i zasnivanje obitelji, *k) pravo na imovinu*, l) pravo na obrazovanje i m) pravo na slobodu kretanja i prebivališta.“ Dakle, stavak 3. ove ustavne odredbe pod oznakom *k)* garantira „pravo na imovinu“ dajući tako karakter ustavnog načela ovom značajnom ljudskom pravu.

Od značaja za zaštitu svih ljudskih prava i osnovnih sloboda u Bosni i Hercegovini, pa tako i garantiranog prava na imovinu, jeste i odredba stavka 4. koja nosi naziv „Nediskriminacija“. Prema ovom ustavnom rješenju uživanje prava i sloboda, predviđenih ovim članom ili međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I. ovog Ustava, osigurano je svim osobama u Bosni i Hercegovini, bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi kao što su spol, rasa, boja, jezik, vjeroispovijest,

15 Dimitrijević, V., Paunović, M. (1997). Ljudska prava, Beograd, str. 295-304.

16 Više o ljudskim pravima u: Trnka, K. (2000). Ustavno pravo, Bihać.

17 Službeni glasnik Bosne i Hercegovine broj 25/2009.godine – Amandman I.

18 Više u: Pobrić, N. (2000). Ustavno pravo, Mostar.

političko ili drugo mišljenje, nacionalno i socijalno podrijetlo ili povezanost sa nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.¹⁹

Na sličan način zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda garantira i Ustav Federacije Bosne i Hercegovine.²⁰ Ovaj Ustav, u drugoj glavi pod nazivom „Ljudska prava i osnovne slobode“, pod A. „Opće odredbe“, u članku 1. naglašava da se principi, prava i slobode utvrđeni instrumentima u Aneksu ovog Ustava, koji se primjenjuju na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine, odnose se i na Federaciju. Tako je člankom 2. Ustava Federacije BiH propisano da će Federacija osigurati primjenu najviše razine međunarodno priznatih prava i sloboda utvrđenih u aktima navedenim u Aneksu, a to su: a) pravo na život, b) pravo na slobodu, s tim da su uhićenje i pritvaranje dopušteni samo u skladu sa zakonom, c) pravo na jednakost pred zakonom, d) zabrana svake diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, spolu, jeziku, religiji ili vjerovanju, političkim ili drugim uvjerenjima, nacionalnom i socijalnom podrijetlu, e) pravo na pravičan kazneni postupak, f) zabrana mučenja, okrutnog ili nehumanog postupanja ili kažnjavanja, g) pravo na privatnost, h) sloboda kretanja, i) azil, j) pravo na zaštitu obitelji i djece, k) *pravo na imovinu*, l) pravo na osnovne slobode: slobodu govora i štampe, slobodu mišljenja, savjesti i uvjerenja, slobodu religije, uključujući privatno i javno vjeroispovjedanje, slobodu okupljanja, slobodu udruživanja, uključujući slobodu osnivanja i pripadanja sindikatima i slobodu neudruživanja, slobodu na rad, m) pravo na obrazovanje, n) pravo na socijalnu zaštitu, o) pravo na zdravstvenu zaštitu, p) pravo na prehranu, r) pravo na utočište i s) pravo na zaštitu manjina i potencijalno ugroženih grupa. Dakle, i Ustav Federacije Bosne i Hercegovine u sustavu ljudskih prava i osnovnih sloboda, u članku 2. točka k) ističe „pravo na imovinu.“

Na sličan način garanciju osnovnim ljudskim slobodama i pravima (pa i pravu na imovinu) pruža i Ustav Republike Srpske²¹ u glavi drugoj pod nazivom „Ljudska prava i slobode“. U članku 10. Ustava izričito je istaknuto da su „Građani Republike ravnopravni u slobodama, pravima i dužnostima, jednaki su pred zakonom i uživaju istu pravnu zaštitu bez obzira na rasu, spol, jezik, nacionalnu pripadnost, vjeroispovjest, socijalno podrijetlo, rođenje, obrazovanje, imovno stanje, političko i drugo uvjerenje, društveni položaj ili drugo osobno svojstvo.“ Poslije nabrojavanja brojnih osobnih sloboda i prava Ustav Republike Srpske²² u članku 48. naglašava da se „Prava i slobode zajamčeni ovim Ustavom ne mogu oduzeti ni ograničiti. Osigurava se sudska zaštita sloboda i prava zajamčenih ovim Ustavom. Ko se ogriješio o ljudska prava i osnovne slobode

19 Opširnije o zaštiti ljudskih prava i Sloboda u: Steiner, C., Ademović, N. (2010). Komentar Ustava Bosne i Hercegovine, Sarajevo.

20 ”Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“ br. 1/1994, 13/1997, 16/2002, 52/2002, 63/2003, 9/2004, 20/2004, 33/2004, 72/2005, 71/2005 i 88/2005.

21 “Službeni glasnik Republike Srpske” br. 21/1992, 28/1994, 8/1996, 13/1996, 15/1996, 16/1996, 21/1996, 21/2002, 26/2002, 30/2002, 31/2002, 69/2002, 31/2003, 98/2003, 115/2005 i 11/2005.

22 Više u: Kuzmanović, R. (2000). Ustavno pravo, Banja Luka, 2000.

zajamčene ovim Ustavom, osobno je odgovoran za to i ne može se pravdati ničijim naređenjem.”Članak 49. Ustava Republike Srpske, dalje, naglašava da se „Slobode i prava ostvaruju, a dužnosti ispunjavaju neposredno na osnovu Ustava, osim kada je Ustavom predviđeno da se uvjeti za ostvarivanje pojedinih od njih utvrđuju zakonom. Zakonom se može propisati način ostvarivanja pojedinih prava i sloboda samo kada je to neophodno za njihovo ostvarivanje.”Pravo na imovinu kao jedno od najznačajnijih ljudskih prava je posebno garantirano u glavi trećoj pod nazivom „Ekonomsko i socijalno uređenje“. Tako članak 54. izričito ističe da „svi oblici svojine imaju jednaku pravnu zaštitu“. No, prema odredbi članka 56. „zakonom se može ograničiti ili oduzeti pravo svojine, uz pravičnu naknadu. Za vrijeme ratnog stanja, neposredne ratne opasnosti ili vanrednog stanja zakonom se može ograničiti raspolaganje ili utvrditi poseban način korištenja dijela sredstava pravnih i fizičkih osoba.“

Ustavnopravna osnova za zaštitu prava na imovinu nalazi se u članku 1. Dopunskog protokola uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Pravo na imovinu²³ je jedno od veoma bitnih prava za ustavnopravni poredak Bosne i Hercegovine. To nije samo individualno i subjektivno ljudsko pravo, već predstavlja i ustavnopravni institut koji je bitan za pravilno funkcioniranje jedinstvenog tržišta, u smislu članka I/4. Ustava Bosne i Hercegovine, i slobodne tržišne privrede. Naime, ovo pravo predstavlja, između ostalog, i osnovu za funkcionalan ekonomski poredak, te ukupnu ekonomsku ravnotežu. Na to uostalom ukazuje i 4. alineja Preambule Ustava Bosne i Hercegovine gdje se ističe da privatna imovina „podstiče opće blagostanje i ekonomski razvoj“.

Prilikom razjašnjenja pojma imovine treba ukazati da je to normativni pojam.²⁴ To znači da zakonodavac treba zakonom definirati šta se smatra imovinom, pri čemu mora imati u vidu i relevantne međunarodne standarde koje je utvrdio Europski sud za ljudska prava u Strazburu kroz svoju sudsku praksu tumačeći pojam „imovine“. U principu, pojam „imovine“ je generički, zajednički pojam koji obuhvaća niz različitih imovinskopравnih interesa koji predstavljaju ekonomsku vrijednost. Ekonomska vrijednost mora biti postojeća, a ne buduća, jer članak 1. Dopunskog protokola broj 1. uz Europsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i članak II, stavak 3. k) Ustava Bosne i Hercegovine ne štite pravo na stjecanje imovine.

Da li je nešto „imovina“ ili ne, ne ovisi od toga da li pravni sustav države definira određeni ekonomski interes privatnim ili javnim pravom.²⁵ Tako, imovinu predstavljaju različite stvarnopravne pozicije privatnog prava kao što su različite vrste vlasništva, posjed, služnost, najam, stanarsko pravo itd. Međutim, i razne obveznopravne pozicije, posebno one koje se mogu definirati kao „legitimno očekivanje“, mogu predstavljati imovinu: naknada štete, naknada troškova u

23 Ademović, N., Marko, J., Marković, G. (2012). Ustavno pravo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, str.300-305.

24 Ibid., str.303-305.

25 Ibid., str.304-305.

sudskom postupku, kupoprodajni ugovor na pokretnim ili nepokretnim stvarima itd. Također, i javnopravne pozicije koje za titulara znače određenu ekonomsku vrijednost mogu predstavljati imovinu: mirovina ili uplaćeni doprinosi za mirovinu, porodiljska naknada, prekršajna novčana kazna itd. Konačno, i određene aktivnosti koje se definiraju kao privatnopravna autonomija mogu se ubrojiti u pojam imovine. Tako je i obrtnička dozvola imovina, jer za njenog posjednika predstavlja određenu imovinsku vrijednost.

I najzad, kada je riječ o zaštiti prava na imovinu,²⁶ država ima dvostruku obvezu: mora se suzdržati od neopravdanog miješanja u pravo na imovinu, kao i poduzeti određene korake kako bi se pravo na imovinu zaštitilo. Prema tome, pravo na imovinu podrazumijeva i djelotvornu zaštitu. To pretpostavlja, prije svega, usvajanje neophodnog normativnog okvira i stvaranje djelotvornog instrumentarija kako bi se ostvarila imovinska prava. Također, ukoliko država prekrši svoje obveze da pojedinca zaštititi na način da i treće osobe poštuju njegovo imovinsko pravo, onda dolazi do miješanja u njegovo pravo na imovinu.

2.1.2. Kaznenopravna zaštita imovine

Imajući u vidu da kaznena djela protiv imovine (sve vrste krađa, razbojništvo i dr.) imaju za objekt zaštite imovinu ili pravo na imovinu, to je potrebno ukazati i na kaznenopravni pojam imovine. Prema nazivu ove grupe kaznenih djela, shodno rješenjima iz posebnog dijela kaznenih zakona u Bosni i Hercegovini može se zaključiti da se ovdje imovina javlja kao objekt zaštite (grupni zaštitni objekt). To je, dakle, osobno i društveno dobro, vrijednost ili interes na koje je upravljena radnja počinjenja svakog pojedinog kaznenog djela i kome se pruža kaznenopravna zaštita od svih oblika povrede i ugrožavanja od strane pojedinaca ili grupa.

Pored objekta zaštite (u formalnom i materijalnom smislu), i pravna teorija i pozitivno zakonodavstvo razlikuju i objekt radnje. To je dobro, vrijednost ili interes koje se neposredno napada poduzetom radnjom počinjenja konkretnog kaznenog djela kako bi se povrijedilo ili ugrozilo zaštićeno dobro ili vrijednost. Tako se kao objekt napada kod imovinskih kaznenih djela javlja u vidu svojine druge fizičke ili pravne osobe. To je i logično, jer se ova kaznena djela ne mogu činiti prema svojoj imovini, imovini u svojini počinitelja (osim kada se radi o susvojini ili zajedničkoj svojini više osoba, pa tada počinitelj djela poduzimanjem radnje počinjenja prekida državinu, pritežanje, fizičku, faktičku vlast ostalih osoba na imovini i uspostavlja samo sopstvenu državinu).

Imovina se kao objekt napada kod najvećeg broja imovinskih kaznenih djela javlja kao tuđa pokretna stvar (najčešće kod krađe, teške krađe, razbojništva, razbojničke krađe, utaje). Dalje, kod drugih kaznenih djela objekt napada mogu biti istodobno i pokretna i nepokretna imovina (kod prevare, iznude, ucjene). Nepokretna imovina može biti isključivi objekt napada kod malog broja kaznenih

²⁶ Ibid., str. 305.

djela (protupravno zauzimanje nekretnine od općeg značaja). Kod malog broja imovinskih kaznenih djela objekt napada se javlja u vidu imovinskih prava ili imovinskih interesa (kod zlouporabe povjerenja, oštećenja tuđih prava), dok kod nekih kaznenih djela ove vrste, kao objekt napada javlja se konkretna pokretna stvar (kod prikrivanja, paljevine).²⁷

Kazneni zakon Bosne i Hercegovine iz 2003. godine²⁸ u glavi prvoj pod nazivom „Značenje izraza u ovom Zakonu“, u članku 1. točka 27. izričito određuje pojam i karakteristike imovine. Prema ovom zakonskom rješenju „imovina predstavlja imovinu svake vrste bilo da se sastoji u stvarima ili pravima, bilo materijalnu ili nematerijalnu, pokretnu ili nepokretnu, te pravne dokumente ili instrumente kojima se dokazuje pravo na imovinu ili interes u odnosu na takvu imovinu“. ²⁹ Interesantno je da Kazneni zakon Federacije Bosne i Hercegovine u dijelu koji se odnosi na „Značaj izraza u ovom Zakonu“, odnosno Kazneni zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine u dijelu koji nosi naziv „Osnovni pojmovi“ izričito ne određuju pojam imovine, niti pojam imovinske koristi. I najzad, Kazneni zakonik Republike Srpske iz 2017. godine³⁰ u glavi jedanaestoj pod nazivom „Značenje izraza u ovom Zakoniku“, u članku 123. točka 25. određuje pojam imovine tako što se „pod imovinom smatra imovina bilo koje vrste, neovisno od toga da li je materijalna ili nematerijalna, pokretna ili nepokretna, odnosno pravni dokumenti ili instrumenti kojima se dokazuje pravo na takvu imovinu.“

Na sličan način i drugi zakoni u okruženju Bosne i Hercegovine određuju pojam imovine. Tako Kazneni zakon Republike Hrvatske iz 2011. godine³¹ u članku 87. točka 23. pod imovinom smatra „imovinu bilo koje vrste, neovisno od toga da li je materijalna ili nematerijalna, pokretna ili nepokretna, odnosno pravne dokumente i instrumente kojima se dokazuje pravo ili interes na takvu imovinu“. Nadalje, Kazneni zakonik Republike Srbije u glavi dvanaestoj pod nazivom „Značenje izraza u ovom Zakoniku“, u odredbi članka 112. točka 36. izričito propisuje pojam imovine kao „dobro svake vrste, materijalno ili nematerijalno, pokretno ili nepokretno, procjenjivo ili neprocjenjivo i isprava u bilo kom obliku kojom se dokazuje pravo ili interes u odnosu na takvo dobro. Imovinom se smatra i prihod ili druga korist ostvarena, neposredno ili posredno, iz kaznenog djela, kao i dobro u koje je ona pretvorena ili sa kojim je pomiješana”.³² Također, Kazneni

27 Jovašević, D. (2017). Krivično pravo, Posebni deo, Beograd, str. 178-180.

28 Simović, M., Simović, M., Todorović, Lj. (2015). Kazneni zakon Bosne i Hercegovine, op.cit, str.27.

29 Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona Bosne i Hercegovine, "Službeni glasnik Bosne i Hercegovine", br. 40/2015.

30 Jovašević, D., Mitrović, Lj., Ikanović, V. (2018). Komentar Krivičnog zakonika Republike Srpske, Banja Luka, str. 256-257.

31 "Narodne novine Republike Hrvatske" br. 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017 i 118/2018.

32 Simić, I., Trešnjev, A. (2010). Kazneni zakonik sa kraćim komentarom, Beograd, str. 94-95.

zakonik Sjeverne Makedonije³³ u članku 122. točka 38. imovinom smatra „novac ili druga sredstva plaćanja, hartije od vrijednosti, depozit, drugu imovinu svake vrste, materijalnu ili nematerijalnu, pokretnu ili nepokretnu, druga prava na predmetima, potraživanja, kao i javne isprave i pravne dokumente u pisanoj ili elektronskoj formi ili instrumente kojima se dokazuje pravo vlasništva ili interes za takvu imovinu“. I najzad, Kazneni zakonik Republike Crne Gore, u članku 142. točka 12., umjesto pojma imovine, određuje pojam „imovinske koristi“.³⁴

U vezi sa pojmom imovine kao objektom zaštite kod kaznenih djela protiv imovine jeste i pojam imovinske koristi koju je počinitelj poduzetom radnjom počinjenja pribavio za sebe ili drugu fizičku i pravnu osobu. I ovaj pojam kazneno pravo, kako domaće, tako i pravo drugih država, izričito definira.

Tako Kazneni zakon Bosne i Hercegovine (KZ BiH) u dvije zakonske odredbe određuje pojam i sadržinu imovinske koristi. Ovaj Zakon u članku 111. određuje pod imovinskom koristi koja je pribavljena kaznenim djelom „novac, predmete od vrijednosti i svaku drugu imovinsku korist koja je pribavljena kaznenim djelom, zatim imovinsku korist koja je pribavljena kaznenim djelom pa je sjedinjena sa imovinom koja je stečena na zakoniti način, kao i prihod i drugu korist koja proizilazi iz imovinske koristi koja je pribavljena kaznenim djelom ili imovina u koju je ona pretvorena, sa kojom je sjedinjena“. Također, ovaj Zakon, u članku 1. točka 26. pod imovinskom koristi smatra svako ekonomsko dobro koje je direktno ili indirektno proisteklo iz kaznenog djela, a pri tome se sastoji od bilo koje imovine (poslije novele Kaznenog zakona iz 2015. godine).

Nadalje, Kazneni zakon Federacije Bosne i Hercegovine³⁵, odnosno Kazneni zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, pojam imovinske koristi određuju na identičan način, ali različito od KZ BiH. Prema ovim zakonskim rješenjima, kao imovinska korist pribavljena kaznenim djelom smatra se i imovinska korist za koju tužitelj pruži dovoljno dokaza da se opravdano vjeruje da je ona pribavljena počinjenjem kaznenih djela protiv privrede, poslovanja i sigurnosti platnog prometa; pravosuđa i podmićivanja i kaznena djela protiv službene i druge odgovorne funkcije, pri čemu počinitelj nije pružio dokaze da je takva korist zakonito pribavljena (članak 114a. KZ FBiH). Također, imovinsku korist čine novac, predmeti od vrijednosti i svaka druga imovinska korist koja je pribavljena kaznenim djelom; imovinska korist koja je pribavljena kaznenim djelom, pa sjedinjena sa imovinom koja je stečena na zakonit način i prihodi i drugi plodovi imovinske koristi koja je pribavljena kaznenim djelom; imovina u koju je imovinska korist koja je pribavljena kaznenim djelom pretvorena ili sjedinjena (članak 115. KZ BD BiH).

Najzad, prema Kaznenom zakoniku Republike Srpske (članak 123. točka 24.) imovinska korist od kaznenog djela je „neposredna imovinska korist koja se

33 "Služben vesnik na Republika Makedonija" br. 37/96.....160/2014, 199/2014 i 226/2015.

34 "Službeni list Republike Crne Gore" br. 70/2003, 13/2004, 47/2006, 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011, 40/2013, 56/2013, 42/2015, 59/2015 i 44/2017.

35 Simović, M., Simović, V., Todorović, Lj., op.cit., str. 178-179.

sastoji od svakog uvećanja ili sprječavanja umanjnja imovine do koje je došlo počinjenjem kaznenog djela, kao i imovina u koju je pretvorena ili promijenjena neposredna imovinska korist od kaznenog djela, kao i svaka druga korist koja je dobijena od neposredne imovinske koristi od kaznenog djela, bez obzira na to da li se nalazi na teritoriji Republike Srpske ili ne.“

Na sličan način pojam imovinske koristi određuju i drugi kazneni zakoni država u regionu. Tako, Kazneni zakonik Republike Slovenije u glavi trinaestoj (članak 99. točka 9. „Značenje zakonskih izraza“) određuje pojam imovinske koristi kao „vrijednost čiji iznos tijekom počinjenja kaznenog djela: a) ne prelazi 500 Eura - sitna imovinska korist, šteta ili vrijednost, b) ne prelazi 5.000 Eura - značajna imovinska korist, šteta ili vrijednost i c) ne prelazi 50.000 eura - velika imovinska korist, šteta ili vrijednost.“ Nadalje, Kazneni zakon Republike Hrvatske (članak 87. točka 22.) kao korist od kaznenog djela smatra „neposrednu imovinsku korist od kaznenog djela koja se sastoji od svakog uvećanja ili sprječavanja umanjnja imovine do kojeg je došlo počinjenjem kaznenog djela, imovinu u koju je promijenjena ili pretvorena neposredna imovinska korist od kaznenog djela, kao i svaku drugu korist koja je dobijena od neposredne imovinske koristi od kaznenog djela ili imovine u koju je pretvorena ili promijenjena neposredna imovinska korist od kaznenog djela, bez obzira da li se nalazi na području Republike Hrvatske ili izvan njega.“ Također, Kazneni zakonik Republike Crne Gore (članak 142. točka 12.) kao imovinsku korist smatra „svaku imovinsku korist koja je neposredno pribavljena kaznenim djelom, koja se sastoji od svakog uvećanja ili sprječavanja umanjnja imovine do kojeg je došlo počinjenjem kaznenog djela; imovina koja je zamijenjena ili u koju je pretvorena imovinska korist koja je neposredno pribavljena kaznenim djelom i svaka druga korist koja je dobivena od imovinske koristi neposredno pribavljene kaznenim djelom ili imovine u koju je zamijenjena ili pretvorena imovinska korist neposredno pribavljena kaznenim djelom, bez obzira da li se nalazi na teritoriji Crne Gore ili van nje.“ Imovinsku korist, u smislu članka 92. Kaznenog zakonika Republike Srbije, čine novac, predmeti od vrijednosti i svaka druga imovinska korist koja je pribavljena kaznenim djelom. Najzad, Kazneni zakonik Sjeverne Makedonije (članak 122. točka 16.) imovinu određuje kao prihod od kaznenog djela ili korist koja je pribavljena posredno ili neposredno počinjenjem kaznenog djela, kao i prihod od kaznenog djela koje je počinjeno u inozemstvu, pod uvjetom da je u vrijeme kada je počinjeno, po zakonu Sjeverne Makedonije i po zakonu države gdje je počinjeno smatrano kaznenim djelom.

2.2. Objektivni elementi imovinskih kaznenih djela

Kaznena djela protiv imovine karakteriziraju dva pojma: a) imovina i b) napad na imovinu. To ukazuje da se ovdje radi o različitim djelatnostima koje se mogu poduzeti na različite načine, različitim sredstvima, tajno (prikriveno) ili javno. Bitno je da su ove djelatnosti pojedina ili skupina usmjerene protiv imovine

(pokretne ili nepokretne, društvene, državne, zadružne, grupne, zajedničke ili privatne). Ove djelatnosti imaju za posljedicu (odnosno cilj) – promjenu u spoljnom svijetu koja se manifestira na napadnutoj imovini u vidu prouzrokovanja imovinske (ekonomske, materijalne) štete za drugu fizičku ili pravnu osobu.

Kod imovinskih kaznenih djela, imovina je jedini, primarni, neposredni i osnovni objekt zaštite (pa su to prava ili čista imovinska kaznena djela ili imovinska kaznena djela u užem smislu). Kod drugih kaznenih djela imovina se štiti uz neki drugi objekt, dobro ili vrijednost, koji je primaran, pretežit, prevalentan sa aspekta kaznenopravne zaštite, dok se imovina u tom slučaju pojavljuje kao sekundarni, akcesorni, sporedni objekt zaštite, pa su takva kaznena djela i sistematizirana u neku drugu grupu kaznenih djela prema glavnom objektu zaštite. Ova se djela mogu nazvati neprava ili mješovita imovinska kaznena djela ili imovinska kaznena djela u širem smislu.³⁶

Imovina se, pored života, tijela i zdravlja, smatra kao najveća vrijednost ljudskog društva, ali i kao najznačajnije osobno dobro, imajući u vidu da ona predstavlja sastavni dio ljudskog života. Ona se može ispoljiti na različite načine, bilo da se radi o pokretnoj ili nepokretnoj imovini, o materijalnoj ili o emotivnoj vrijednosti, o imovinskim pravima ili o imovinskim interesima. To znači da je imovina, od početka razvoja ljudskog društva, za čovjeka kao pojedinca imala posebnu vrijednost, ulogu i značaj u životu. Zato su svi postojeći oblici svojine još od najstarijih perioda razvoja ljudske civilizacije bili zaštićeni od različitih oblika povrede ili ugrožavanja poduzetih od strane pojedinaca ili grupa. Tako se nerijetko u pravnoj literaturi ističe da imovinska kaznena djela predstavljaju prava, prirodna, opća, klasična, kaznena djela. Ona su prisutna u kaznenom zakonodavstvu od nastanka države i prava uopće, pa sve do suvremenih država.

Ono što predstavlja posebnu karakteristiku imovinskih kaznenih djela jeste činjenica da se imovinska šteta (koja predstavlja pandam imovinskoj koristi koju počinitelj ostvaruje za sebe ili drugu fizičku ili pravnu osobu poduzimanjem radnje počinjenja) može vrijednosno (novčano) izraziti. Naime, visina, obujam i intenzitet štete utvrđuje se prema tržišnim uvjetima oduzete, prisvojene, uništene ili oštećene imovine (stvari) u vrijeme poduzimanja radnje počinjenja konkretnog imovinskog kaznenog djela. Ovako utvrđena visina imovinske štete može predstavljati:³⁷ a) objektivni uvjet inkriminacije ili zakonodavni motiv kažnjavanja kod pojedinih kaznenih djela, b) privilegirajuću okolnost – kada se šteta javlja u malom obujmu, pa predstavlja osnovu za blaže kažnjavanje i c) kvalifikatornu okolnost za koju zakon propisuje strožije kažnjavanje – kada se radi o imovinskoj šteti u velikom ili značajnom obujmu.

Za razliku od kaznenih zakona Federacije Bosne i Hercegovine, odnosno Brčko Distrikta BiH, Kazneni zakonik Republike Srpske sadrži i dvije specifične odredbe materijalno-procesnog karaktera koje su vezane za imovinska kaznena djela. Prva odredba ove sadržine nosi naziv „Iskreno kajanje“ (članak 246.). Prema

36 Radovanović, M., Đorđević, M. (1977). Krivično pravo, Posebni deo, Beograd, str. 273-274.

37 Đurđić, V., Jovašević, D. (2006). Krivično pravo, Posebni deo, Beograd, str. 113-114.

ovom zakonskom rješenju predviđena je mogućnost (potpunog ili djelomičnog) oslobođenja od kazne počinitelja sljedećih, taksativno nabrojanih, imovinskih kaznenih djela: a) krađa, b) utaja, c) prevara, d) protuzakonito useljenje, e) protupravno zauzimanje zemljišta, f) oštećenje i oduzimanje tuđe stvari, g) oštećenje stambenih i poslovnih zgrada i posebnih dijelova zgrade i h) oštećenje tuđih prava pod uvjetom da je prije nego što je saznao da je njegovo kazneno djelo otkriveno: 1) vratio oduzetu ili prisvojenu stvar, 2) naknadio štetu, ili 3) na drugi način otklonio štetne posljedice kaznenog djela. U članku 247. Kazneni zakonik Republike Srpske pod nazivom „Gonjenje u slučaju kad je počinitelj u bliskom odnosu sa oštećenim“ predviđa način pokretanja kaznenog postupka kod sljedećih tzv. „obiteljskih imovinskih kaznenih djela“: a) krađe, b) utaje, c) prevare, d) prikrivanja, e) protuzakonitog useljenja, f) oštećenja i oduzimanja tuđe stvari, g) oštećenja stambenih i poslovnih zgrada i posebnih dijelova zgrade i h) oštećenja tuđih prava pod uvjetom da su učinjena prema sljedećim osobama: prema bračnom drugu, srodniku po krvi u pravoj liniji, bratu ili sestri, usvojitelju ili usvojeniku ili prema drugim osobama sa kojima počinitelj živi u zajedničkom domaćinstvu. Znači, ovdje počinitelj i žrtva pripadaju istom obiteljskom krugu osoba. U tom slučaju je Zakonik propisao pokretanje kaznenog postupka po prijedlogu oštećene osobe, a ne po službenoj dužnosti.

2.3. Subjektivni elementi imovinskih kaznenih djela

Imovinska kaznena djela karakterizira u znatnoj mjeri i postojanje subjektivnih elemenata na strani njihovog počinitelja u vrijeme poduzimanja zakonom propisane radnje počinjenja. Najčešće se ova kaznena djela čine sa posebnim motivom, ciljem, pobudom ili namjerom. To mogu biti različite psihološke kategorije kao što su: a) namjera počinitelja da za sebe ili drugog pribavi protupravnu imovinsku korist, b) namjera počinitelja da drugoj osobi prouzrokuje imovinsku štetu i c) pobuda počinitelja u vidu koristoljublja.

Namjera pribavljanja protupravne imovinske koristi ili namjera prouzrokovanja štete, odnosno koristoljublje kao posebna vrsta pobude, moraju postojati na strani počinitelja upravo za vrijeme poduzimanja radnje počinjenja konkretnog imovinskog kaznenog djela. No, ove subjektivne karakteristike ličnosti koje ga motiviraju na poduzimanje akcije kao njeni unutarnji pokretači, ne moraju biti ostvarene u svakom konkretnom slučaju počinjenja imovinskog kaznenog djela u praksi. Kao protupravna imovinska korist, smatra se svaka korist koja je pribavljena na način protivan pravu, odnosno bez nekog pravnog osnova³⁸. Ponekad ova namjera počinitelja može biti praćena koristoljubljem kao posebnom vrstom niske, amoralne pobude. I ova pobuda, pored navedene namjere, kvalificira oblik krivnje kao izravnu namjeru, budući da navedena namjera ili pobuda moraju postojati kod počinitelja upravo u vrijeme poduzimanja radnje

38 Radovanović, M., Đorđević, M., op.cit., str.274.

počinjenja konkretnog kaznenog djela. Koristoljublje³⁹ predstavlja posebnu vrstu požude, pohote za prekomjernim, enormnim i nepotrebnim uvećanjem postojeće imovine ili za sprječavanjem njenog umanjenja, pohlepi prema novcu, sklonosti ka bogaćenju. To je povišeni stupanj svjesne i voljne upravljenosti počinitelja na ostvarenje posljedice kaznenog djela. Ovu pobudu treba razlikovati od namjere pribavljanja protupravne imovinske koristi, budući da ovu namjeru može pratiti pobuda koristoljublja, iako to nije uvijek nužno. To znači da koristoljublje uvijek obuhvaća namjeru pribavljanja protupravne imovinske koristi, ali ova namjera može postojati i bez koristoljubivih motiva⁴⁰.

Počinitelj imovinskih kaznenih djela, u pravilu, može biti svaka osoba, pod uvjetom da nije nositelj imovinskih prava na objektu napada, jer se ova kaznena djela poduzimaju samo prema „tuđoj“ imovini. Sa aspekta krivnje, imovinska kaznena djela se čine, u pravilu, sa namjerom. To je često izravna namjera⁴¹ (koji karakterizira postojanje posebne namjere ili pobude na strani počinitelja). Imovinska kaznena djela se izuzetno rijetko mogu počinuti iz nehaja (uništenje ili oštećenje tuđe stvari, prikrivanje, paljevina).

3. Razbojništvo

3.1. Pojam kaznenog djela

Prema članku 289. Kaznenog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: KZ FBiH) propisano je kazneno djelo razbojništva:

- „(1) Tko uporabom sile protiv neke osobe ili prijetnjom da će izravno napasti na njezin život ili organ oduzme tuđu pokretninu s ciljem da njenim prisvajanjem pribavi sebi ili drugom protupravnu imovinsku korist ili da je protupravno prisvoji, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.
- (2) Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. ovog članka neka osoba s namjerom teško tjelesno ozlijeđena, ili je to kazneno djelo počinjeno u sastavu skupine ljudi, ili ako je uporabljeno oružje ili opasno oruđe, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje pet godina.

39 Pavišić, B., Grozdanić, V., Veić, P. (2007). Komentar Kaznenog zakona, Zagreb, str. 539.

40 Lazarević, Lj. (1993). Krivično pravo, Posebni deo, Beograd, str.238.

41 Upravnoj teoriji se razlikuju dvije vrste izravne namjere: 1) izravna namjera prvog stupnja koja postoji kada počinitelj ide za tim da ostvari obilježja bića kaznenog djela, kada mu je baš stalo da ostvari posljedicu takvog djela. Ovdje je naglasak na voljnom elementu i 2) izravna namjera drugog stupnja koji postoji kada počinitelju nije stalo da ostvari obilježja bića kaznenog djela, ali zna da će ono sigurno nastupiti ako poduzme namjeravanu radnju počinjenja. Ovdje je naglasak na intelektualnom elementu – na sigurnom znanju (Novoselac, P. (2004). Opći dio kaznenog prava, Zagreb, str.229).

- (3) Ako je pri počinjenju kaznenog djela iz stavka 1. ovog članka neka osoba s namjerom usmrćena, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

Nadalje, Kazneni zakon Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: KZ BD BIH) u članku 283., na sličan način, propisao je kazneno djelo razbojništva:

- „(1) Tko uporabom sile protiv neke osobe ili prijetnjom da će direktno napasti na njen život ili tijelo oduzme tuđu pokretninu s ciljem da njenim prisvajanjem pribavi sebi ili drugome protupravnu imovinsku korist ili da je protupravno prisvoji, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.
- (2) Ako je kaznenim djelom iz stavka 1 ovoga članka neka osoba s namjerom teško tjelesno ozlijeđena, ili ako je počinjeno iz mržnje, ili ako je to kazneno djelo počinjeno u sastavu skupine ljudi, ili ako je uporabljeno oružje ili opasno oruđe, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje pet godina.
- (3) Ako je pri počinjenju kaznenog djela iz stavka 1 ovoga članka neka osoba s namjerom usmrćena, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

Najzad, Kazneni zakonik Republike Srpske (u daljem tekstu: KZ RS) u odredbi članka 227., također, propisuje kazneno djelo razbojništva:

- (1) Tko uporabom sile protiv neke osobe ili prijetnjom da će neposredno napasti na život ili tijelo oduzme tuđu pokretnu stvar u namjeri da njenim prisvajanjem pribavi sebi ili drugom protupravnu imovinsku korist, kazniti će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.
- (2) Ako je pri počinjenju djela iz stavka 1. ovog članka nekoj osobi namjerno nanesena teška tjelesna ozljeda ili ako je počinjeno iz mržnje ili je djelo počinjeno od strane više osoba ili je uporabljeno neko oružje ili opasno sredstvo, ili ako vrijednost oduzetih stvari prelazi iznos od 50.000 KM, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od pet do petnaest godina.

Iz navedenih zakonskih opisa ovog imovinskog kaznenog djela možemo zaključiti da se razbojništvo sastoji u oduzimanju tuđe pokretne stvari od drugoga uporabom sile prema nekoj osobi ili prijetnjom neposrednim (direktnim, izravnim) napadom na život ili tijelo druge osobe u namjeri da se njenim prisvajanjem za sebe ili drugoga pribavi protupravna imovinska korist.⁴² No, u teoriji se može pronaći i jednostavnije pojmovno određenje prema kome je razbojništvo definirano kao krađa koja se vrši uporabom prinude.⁴³ Ili, još jednostavnije, razbojništvo predstavlja „nasilnu krađu.“⁴⁴

42 Babić, M., et al. (2005). Komentar Kaznenih/Kaznenih zakona. Sarajevo, str. 1667-1670.

43 Mrvić Petrović, N. (2005). Krivično pravo. Beograd, str. 314.

44 Babić, M., Marković, I. (2007). Krivično pravo, Posebni dio. Banja Luka, str. 193.

Razbojništvo je tipična kriminalna radnja sa elementima nasilja.⁴⁵ Ona ima obilježja kaznenih djela prinude i krađe. Zbog toga razbojništvo predstavlja složeno kazneno djelo, gdje objekat napada nije samo imovina, već i sloboda odlučivanja čovjeka o raspolaganju svoje imovine. Uporaba prinude (sile ili prijetnje) varira obzirom na objektivne i subjektivne okolnosti svakog konkretnog slučaja, pa čak i kad je riječ o istom počinitelju.

U okviru kaznenog postupka treba uvijek što detaljnije i točnije utvrditi oblik, intenzitet i način primjenjene prinude, kao i okolnosti pod kojima je došlo do primjene prinude. Isto tako, ukoliko je oštećeni pružio otpor počinitelju, treba utvrditi oblik i opseg pruženog otpora, te način pružanja istog. Prilikom procesuiranja razbojništva, u teoriji i praksi dolazi do određenih poteškoća u samoj kvalifikaciji djela, posebno kada je u pitanju odnos naspram drugih kaznenih djela protiv imovine koja u sebi sadrže elemente nasilja (teška krađa, razbojnička krađa, iznuda). Poseban problem za organe kaznenog postupka jeste kaznenopravna kvalifikacija djela u slučajevima kada prouzrokovana posljedica sadrži elemente razbojništva sa smrtnom posljedicom (tzv. razbojničko ubojstvo) i ubojstva iz koristoljublja. Generalno govoreći, može se istaći da kazneno djelo razbojništva predstavlja nezakonito oduzimanje ili pokušaj da se oduzme pokretna stvar određene osobe protiv njene volje, uz korištenje sile ili prijetnje⁴⁶.

Prema svojoj pravnoj prirodi razbojništvo se određuje istodobno i kao imovinsko, ali i kao nasilničko kazneno djelo⁴⁷. Ipak, razbojništvo je u posebnom dijelu kaznenih zakona u Bosni i Hercegovini sistematizirano u grupi kaznenih djela protiv imovine, jer je cilj počinjenja ovog djela upravo krađa, i to krađa počinjena na poseban, specifičan i opasan način – prinudom. Prinuda koja u tom slučaju prethodi krađi je u njenoj funkciji i služi kao sredstvo za počinjenje krađe. Razbojništvo se, ipak, ne može svrstati u grupu kaznenih djela protiv života i tijela (bez obzira na način i sredstvo prinude) obzirom da napad na život ili tijelo druge osobe u ovom slučaju ne predstavlja primarni niti isključivi cilj počinitelja. Naime, kod razbojništva osnovni cilj jeste pribavljanje imovinske koristi, a sve ostalo podređeno je tom cilju, pa čak i eventualno nastupjela teška tjelesna ozljeda ili lišenje života neke osobe⁴⁸.

Kazneno djelo razbojništva ima osnovni i dva teža, kvalificirana oblika ispoljavanja.

Osnovni oblik razbojništva karakteriziraju sljedeći elementi bića: a) objekt zaštite – predstavlja dvojaki skup vrijednosti: 1) imovina koju u smislu građanskog prava smatramo kao skup subjektivnih imovinskih prava predstavljenih jednim

45 Sinanović, A. (2015). Krivično pravni aspekti razbojništva u krivičnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine. Kriminalističke teme, Sarajevo, broj 1-2, str.37-44.

46 Petrović, B., Deljković, I., Mujanović, E. (2010). Karakteristike istraživanja i procesuiranja kaznenih djela razbojništva u Kantonu Sarajevo, Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu, Sarajevo, broj 53, str.303-307.

47 Bošković, M. (1998). Kriminalistička metodika. Beograd, str.183.

48 Petrović, B., Jovašević, D. (2005). Krivično (Kazneno) pravo 2. Sarajevo, str. 252.

nositeljem. Njene glavne značajke su: jedinstvenost i identitet i 2) sloboda odlučivanja (kao jedna od ljudskih sloboda) u pogledu raspolaganja (dispozicije) svojom imovinom, b) objekt napada – tuđa pokretna stvar, c) radnja počinjenja – oduzimanje tuđe pokretne stvari, d) prinuda kao način počinjenja djela – uporaba sile ili kvalificirane prijetnje (prijetnje napadom na život ili tjelesni integritet) prema drugoj osobi, e) namjera počinitelja – koja se manifestira kao namjera pribavljanja protupravne imovinske koristi i f) posljedica djela se javlja u dva oblika, i to kao: 1) povreda u vidu imovinske štete i b) ugrožavanje života i tjelesnog integriteta, odnosno osjećanje straha, nesigurnosti, osobnog nespokojsva.

3.2. Objekt napada

Objekt napada kod kaznenog djela razbojništva, kako proizilazi iz zakonskog opisa djela, jeste tuđa pokretna stvar. To je svaki predmet materijalne prirode koji zauzima određeni prostor u čvrstom, tekućem⁴⁹ ili plinovitom stanju. Radi se o predmetu koji se može pomjerati, prenositi ili odvajati od glavne stvari, a da se uslijed toga ne ošteti ili uništi, odnosno da se ne naruši njegova supstanca. Taj predmet može biti u prirodnom stanju, ali on može biti i stvar koja je je načinjena ljudskim radom i koja ima određenu namjenu (svrhu). Taj predmet može imati različite oblike. Pokretna stvar u kaznenom pravu se shvaća znatno šire od pojma stvari u građanskom (imovinskom) pravu. Tako se kao pokretne stvari smatraju i dijelovi nepokretne stvari pod uvjetom da se mogu odvojiti i oduzeti, a da se pri tome ne promijene ili oštete⁵⁰. Dakle, pokretna stvar je svaki materijalni predmet: a) koji ima određenu vrijednost i b) koji može biti objekt pritežanja⁵¹. Predmet koji nema nikakvu vrijednost, ne može biti objekt napada kod ovog kaznenog djela⁵². Kao pokretna stvar se, također, u smislu članka 1. točka 26. KZ BiH smatra i svaka proizvedena ili sakupljena energija za davanje svjetlosti, toplote ili kretanja, kao i telefonski i drugi impulsi. Na isti način pojam pokretne stvari određuje KZ FBiH, u članku 2. točka 29., odnosno KZ BD BiH u članku 2. točka 26.

Na nešto drugačiji način pojam pokretne stvari određuje KZ RS. Prema članku 123. točka 18. ovog Zakona, kao pokretna stvar se, između ostalog, smatra i svaka proizvedena ili sakupljena energija za davanje svjetlosti, toplote ili kretanja, telefonski impuls, kao i registrirani podatak koji je rezultat elektronske obrade podataka (kompiuterski podatak ili program).

Čovjek predstavlja ljudsko biće, a ne stvar, pa ne može biti objekt ovog kaznenog djela, ali to mogu biti pojedini odvojeni dijelovi tjela, prirodni (odsječena kosa, izvađen zub) ili vještački (proteza vilice, ruke, noge). Leš i dijelovi leša

49 Kovačević, V. (2003). Metodika istraživanja imovinskih delikata. Novi Sad, str.71.

50 Đorđević, Đ. (2011). Krivično pravo. Posebni deo, str.93.

51 Mrvić Petrović, N., Krivično pravo, op. cit., str.305.

52 Stojanović, Z., Perić, O. (1996). Komenta rKrivičnog zakona Republike Srbije i Kazneni zakon Republike Crne Gore sa objašnjenjima. Beograd, str.262.

mogu biti objekt napada kod krađe samo ako imaju posebnu namjenu, ugrađene aparate ili predmete od vrijednosti.

Pokretna stvar koja je objekt napada kod kaznenog djela razbojništva mora imati dvije karakteristike⁵³: a) da ima imovinsku novčanu vrijednost i b) da je tuđa. Pokretna stvar treba imati sama po sebi imovinsku, novčanu vrijednost ili da se pomoću nje može doći do takve vrijednosti⁵⁴. To je, dakle, stvar čijim se protupravnim oduzimanjem može pribaviti imovinska korist. Takva korist može proizaći iz same vrijednosti oduzete stvari, ali to može biti i stvar koja sama po sebi nema ekonomsku vrijednost, ali pod uvjetom da se njenom uporabom može ostvariti takva imovinska korist⁵⁵. Iz ovakovog određenja pokretne stvari proizilazi zaključak da predmet oduzimanja može biti i isprava, pismo, dokument, ali pod uvjetom da se njenom uporabom kasnije može ostvariti imovinska korist. I drugo, pokretna stvar, u smislu kaznenog djela razbojništva, mora biti tuđa stvar, odnosno da nije u svojini počinitelja ovog djela, jer nema krađe na sopstvenoj stvari. Od ovog pravila postoji izuzetak kada se oduzima stvar koja je u susvojini ili zajedničkoj svojini počinitelja i druge osobe, pa počinitelj svojom radnjom prekida pritežanje druge osobe i uspostavlja samo svoje pritežanje. Napuštene i izgubljene stvari, kao i stvari za koje se ne zna kome pripadaju, ne mogu biti predmet krađe, osim ako su izgubljene, zaboravljene, zaturene ili napuštene na prostoru koji pripada drugoj osobi kao pritežaocu, jer u takvom slučaju postoji mogućnost da ona sa njima raspolaže⁵⁶.

3.3. Radnja počinjenja kaznenog djela

Radnja počinjenja kaznenog djela razbojništva sastoji se u dvoaktno poduzetim djelatnostima. Ovdje se, naime, radi o složenom kaznenom djelu koje čine dvije kumulativno povezane i međusobno uvjetovane radnje⁵⁷: a) krađa - oduzimanje tuđe pokretne stvari i b) prinuda – uporaba sile ili prijetnje neposrednim napadom na život ili tijelo.

3.3.1. Krađa

Radnja počinjenja kaznenog djela razbojništva je oduzimanje tuđe pokretne stvari⁵⁸, na isti način kao i kod kaznenog djela krađe. To je i logično, jer krađa čini prvi konstitutivni elemenat razbojništva. O tome kada je počinjeno oduzimanje, dakle kada postoji svršeno kazneno djelo krađe, kao osnovno imovinsko kazneno

53 Jovašević, D., Krivično pravo, Posebni deo, op.cit., str.122-123.

54 Modly, D. (1999). Metodika istraživanja razbojništva. Sarajevo, str.12-14.

55 Lazarević, Lj., Krivično pravo, Posebni deo, op.cit., str. 239.

56 Jovašević, D. (2003). Komentar Krivičnog zakona Republike Srbije sa sudskom praksom. Beograd, str.287.

57 Stojanović, Z., Perić, O., Komentar Krivičnog zakona Republike Srbije..., op.cit., str.263-264.

58 Petrović, B., Jovašević, D., Ferhatović, A. (2016). Krivično pravo 2. Sarajevo, str. 378-380.

djelo, postoje različita shvatanja u pravnoj teoriji. To su⁵⁹: a) teorija kontrektacije, b) teorija amocije, c) teorija ablacije, d) teorija ilacije i e) teorija aprehenzije.

Prema teoriji kontrektacije (ili kontaktacije), radnja oduzimanja postoji kada je počinitelj dodirnuo rukom, odnosno kada je uspostavio kontakt sa tuđom stvari u cilju njenog prisvajanja. Prema teoriji amocije, radnja oduzimanja postoji kada je počinitelj, ne samo dodirnuo tuđu stvar, već kada ju je sklonio, pomjerio sa mjesta na kome se nalazila. Prema teoriji ablacije, djelo postoji kada je počinitelj stvar sa mjesta na kome se ona do tada nalazila prenio na drugo mjesto, tako da se ona više ne nalazi kod držatelja. Prema teoriji ilacije, ovo djelo postoji kada je počinitelj sklonio stvar na drugo, najčešće skriveno, mjesto koje počinitelju omogućuje da lako na takvoj stvari zasnuje svoju državinu (pritežanje). Najzad, prema teoriji aprehenzije, koja je prihvaćena u domaćem pravu, radnja oduzimanja, u smislu krađe, postoji kada je počinitelj svojom radnjom prekinuo pritežanje (faktičku, državinsku vlast, detenciju) druge osobe na stvari i uspostavio svoje pritežanje na njoj. To je situacija kada je počinitelj krađe započeo da faktički raspolaže sa tuđom stvari, odnosno kada je stvorio uvjete koji mu omogućuju slobodno, neometano korištenje i raspolaganje sa njom⁶⁰.

Dakle, pokretna stvar se uvijek oduzima od druge osobe (bez obzira da li je to vlasnik ili samo držatelj takve stvari). Pritežanje označava faktičku vlast na stvari tako da pritežatelj sa njom može postupati kako hoće (po svojoj slobodnoj volji i po svom nahodjenju), osim da sa njom raspolaže budući da to može samo vlasnik stvari. Za pojam pritežanja nije dovoljno postojanje samo „obične detencije“, već se mora raditi o takvom držanju stvari pod uvjetima i okolnostima koje počinitelju omogućavaju neometano korištenje, usmjeravanje i raspolaganje oduzetom stvari⁶¹. To ukazuje da je radnja kaznenog djela razbojništva (kao i krađe koja predstavlja prvi konstitutivni element ovog složenog kaznenog djela) prekidanje moći faktičkog raspolaganja na tuđoj stvari od strane pritežatelja kod koga se ona nalazila i zasnivanje faktičkog raspolaganja na stvari od strane počinitelja kaznenog djela⁶². Oduzimanje stvari⁶³ se može učiniti različitim djelatnostima, na razne načine, tajno ili javno, različitim sredstvima, na različitim mjestima ili u različitim vremenskim uvjetima. Često priroda krađe određuje i njen način počinjenja. Krađa se može počiniti tajno (pokriveno) ili javno, u prisustvu drugih osoba, pa čak i samog oštećenog.

Za postojanje ovog kaznenog djela bitno je da se radnja počinjenja – oduzimanje tuđe pokretne stvari poduzima: a) na određeni način i b) u određenoj

59 Dujmović, Z. (1994). Pristupi u otkrivanju i razjašnjenju razbojništva, Policija i sigurnost, Zagreb, str.145-149.

60 Turković, K., et al., Komentar kaznenog zakona, op. cit., str. 300-303.

61 Simić, I., Petrović, M. (2002). Kazneni zakon Republike Srbije, Praktična primena. Beograd, str. 168.

62 Lazarević, Lj., Krivično pravo, Posebni deo, op.cit., str. 240-241.

63 Petrović, B., Mujanović, E., Deljković, I. (2010). Karakteristike istraživanja i procesuiranja kaznenih djela razbojništva u Kantonu Sarajevo, op. cit., str. 299-320.

namjeri. To je namjera počinitelja da prisvajanjem oduzete stvari za sebe ili drugu fizičku ili pravnu osobu pribavi protupravnu imovinsku korist (*animus lucri faciendi*). Ovako zakonom određena namjera mora postojati na strani počinitelja u vrijeme poduzimanja radnje počinjenja, ali ona ne mora biti ostvarena u svakom konkretnom slučaju⁶⁴. Prisvajanje stvari ne znači stjecanje svojine, već faktičko vlasničko ponašanje neke osobe u raspolaganju oduzetim stvarima. Ova imovinska korist počinjenjem djela razbojništva se može pribaviti sebi ili nekoj drugoj fizičkoj ili pravnoj osobi. Pri tome nije potrebno da je u konkretnom slučaju i došlo do prisvajanja (odnosno pribavljanja) protupravne imovinske koristi. Potrebno je samo da se radnja oduzimanja tuđe pokretne stvari poduzima u namjeri da se takva korist ostvari. Namjera prisvajanja postoji kada počinitelj ima namjeru da se prema oduzetoj stvari ponaša kao vlasnik, da je koristi i da njome raspolaže⁶⁵.

3.3.2. Prinuda

Već je rečeno, u ranijim izlaganjima, da razbojništvo po svojoj pravnoj prirodi predstavlja pravo složeno kazneno djelo (kao oblik prividnog realnog stjecaja po osnovu konzumpcije). Ovo djelo čine prinuda i krađa. Prinuda prethodi počinjenju krađe. Ona, zapravo, predstavlja, sredstvo ili način počinjenja krađe. Ovdje se radi o dvije faze kontinuiranog djelovanja, u kome prva faza treba da omogući počinjenje druge faze. Zato među njima postoji međusobna uvjetovanost i uzajamna ovisnost⁶⁶. Bez postojanja obje faze, nema kaznenog djela razbojništva, već postoji svako od pojedinačnih djela iz sastava ove zakonske konstrukcije.

Naime, radnja oduzimanja tuđe pokretne stvari (krađe) upravo se čini, ostvaruje, poduzima uporabom sile prema nekoj osobi ili prijetnjom neposrednim napadom na njen život ili tijelo. Uporaba sile i prijetnje (u kvalificiranom obliku) znače samo načine, moduse ispoljavanja prinude⁶⁷. Prinudavanje⁶⁸ se može odrediti kao psihološka djelatnost utjecanja na volju druge osobe u smislu da se ona natjera, navede, prinudi da nešto učini (da poduzme radnju počinjenja, aktivnu, pozitivnu radnju) ili da nešto ne učini (da poduzme radnju nečinjenja, propuštanja, pasivnu radnju) protivno svojoj slobodno izraženoj volji. Za postojanje djela razbojništva bitno je da se ovim (na ovaj način) prinudavanjem od druge osobe oduzima tuđa pokretna stvar. Zato se ovi oblici prinude i primjenjuju u trenutku kada počinitelj još uvijek nije oduzeo tuđu stvar, odnosno, kada na njoj nije zasnovao svoje „mirno“ pritežanje, pa se to na ovaj način upravo i omogućava. Tako se poduzetom radnjom prinudavanja istodobno oštećenoj (najčešće prinudavanom)

64 Korajlić, N. (2012). Istraživanje kaznenih djela. Sarajevo, str.443-453.

65 Stojanović, Z., Perić, O., Komentar Krivičnog zakona Republike Srbije..., op.cit., str.263-264.

66 Stojanović, Z., Perić, O. (2000). Krivično pravo, Posebni deo. Beograd, str.260.

67 Lazarević, Lj., Vučković, B., Vučković, V., Komentar Krivičnog zakonika Crne Gore, op. cit., str. 612-616.

68 Čejović, B., Miladinović, V. (1995). Krivično pravo, Posebni deo. Niš, str. 317-318.

osobi prouzrokuju dvije posljedice: a) imovinska šteta⁶⁹ i b) strah, uznemirenje, osjećanje nespokojstva i osobne ugroženosti za svoj život ili tjelesni integritet.

Sila i prijetnja pojavljuju se zajedno u radnji počinjenja razbojništva, u sudjelovanju sa radnjom oduzimanja⁷⁰. Pored toga, prinuda se u kaznenom pravu pojavljuje i samostalno, i to u okviru posebne inkriminacije protiv sloboda i prava čovjeka i građana (kazneno djelo prinude)⁷¹. Kao prinuđavanje⁷² smatra se svaka djelatnost fizičkog ili psihičkog karakterakcija može biti poduzeta neposredno ili posredno, kojom se vrši pritisak na volju druge osobe u smislu donošenja određene odluke ili odluke sa određenom sadržinom.

U smislu kaznenog djela razbojništva, prinuda⁷³, u pravilu, prethodi krađi, i zajedno sa njom u kontinuitetu čini novu zakonsku konstrukciju znatnog težeg kaznenog djela nego što je i sama krađa, odnosno sama prinuda. Zato između ove dvije, nužno povezane, radnje mora postojati čvrsta veza. Prinuda se, zapravo, javlja kao način ili sredstvo za ostvarenje krađe. To dalje znači da između upotrijebljene prinude i krađe ne smije postojati veći vremenski razmak. U pravilu se ove dvije radnje poduzimaju na istom mjestu, prostoru, pod istim uvjetima i okolnostima. Ovdje se radi o dvije samostalne radnje radnje sa različitim objektima napada. Tako krađa za objekt napada ima tuđu pokretnu stvar, odnosno imovinu druge osobe. Nasuprot njoj, prinuda za objekt napada ima slobode i prava čovjeka i građana. Tek povezane, ove dvije djelatnosti, u procesu jednog kontinuiranog djelovanja počinitelja treba da ostvare finalni rezultat⁷⁴ (cilj). Zato sve ove djelatnosti i moraju biti obuhvaćene umišljajem počinitelja. On treba da je svjestan da prinudu čini kako bi pomoću nje oduzeo tuđu pokretnu stvar od drugoga, te da to upravo hoće. Međutim, u praksi su moguće situacije gdje jedna osoba poduzima prinudu, a druga osoba poduzima krađu. U tom slučaju oni se smatraju supočiniteljima u kaznenom djelu razbojništva⁷⁵.

Radnja prinuđavanja može se počiniti na dva načina: a) silom i b) prijetnjom neposrednim napadom na život ili tijelo drugoga⁷⁶. U oba slučaja prinudu treba da karakteriziraju sljedeći elementi: a) sila i prijetnja moraju biti jačeg intenziteta⁷⁷,

69 Radovanović, M., Đorđević, M., Krivično pravo, Posebni deo, op.cit., str. 301.

70 Stojanović, Z. (2020). Komentar Krivičnog zakonika. Beograd, str. 407.

71 Petrović, B., Jovašević, D., Krivično pravo 2, op.cit., str. 205–206.

72 Simić, I., A. (2010). Trešnjev, Kazneni zakonik Republike Srbije sa kraćim komentarom. Beograd, str.150-151.

73 Čačković, D. (2015). Značaj otkrivanja i kažnjavanja izvršilaca razbojništava u prevenciji razbojničkog kriminaliteta u Bosni i Hercegovini. Zbornik Pravnog fakulteta u Tuzli, broj 2, str.40-47.

74 Dujmović, Z. (2001). Protek vremena od počinjenja kaznenog djela razbojništva do otkrivanja identiteta počinitelja od strane policije, Kriminologija I socijalna integracija, Zagreb, broj 1-2, str. 21-31.

75 Lazarević, Lj., Krivično pravo, Posebni deo, op.cit., str. 247.

76 Cajner-Mraović, I. (1992). Delikti nasilja, Policijska i sigurnost, Zagreb, broj 5-6, str. 431-451.

77 Mrvić Petrović, N., Krivično pravo, op.cit., str.314.

b) sila i prijetnja se uvijek primjenjuju prema nekoj osobi (iznimno prema stvari)⁷⁸ i c) sila i prijetnja se primjenjuju u određenom cilju (namjeri). Prvo, sila (kao oblik prave, fizičke prinude jedne osobe prema drugoj) po svojoj prirodi, karakteru i značaju predstavlja prinudu većeg stupnja, obujma i intenziteta. Kada se radi o prijetnji, ona se ovdje manifestira kao kvalificirana prijetnja. To znači da se ona sastoji u najavi neposrednog (izravnog, direktnog) napada na život ili tijelo drugoga. Odnosno, počinitelj ovdje najavljuje mogućnost nanošenja posljedice smrti ili teškog narušavanja tjelesnog ili duševnog integriteta ili zdravlja druge osobe. Drugo, sila i kvalificirana prijetnja primjenjuju se prema nekoj osobi. To je najčešće upravo pritežatelj (držatelj), a ne mora biti i vlasnik stvari koja je predmet krađe. No, to može biti i neka druga, bilo koja, osoba (osoba koja se slučajno zatekla na licu mjesta, promatrač ili osoba koja je pritekla u pomoć oštećenom).

Konačno, cilj uporabe sile ili prijetnje je upravo savladavanje otpora oštećene osobe ili sprječavanje javljanja ili trajanja otpora oduzimanju tuđe stvari. To znači da je počinitelj prethodnom uporabom prinude mogao spriječiti mogući otpor pri krađi. No, razbojništvo postoji i kada počinitelj prinudu poduzima kako bi prinudio oštećenog da počinitelju djela sam preda stvar koja je predmet krađe⁷⁹. U svakom slučaju, prinuda se primjenjuje bez obzira da li je uopće otpor postojao ili je počinitelj samo pretpostavljao da do takvog otpora može doći⁸⁰.

Prinuda se ispoljava u dva oblika: a) uporaba sile i b) uporaba kvalificirane prijetnje – prijetnje stavljanjem u izgled neposrednog napada na život ili tijelo druge osobe. Prijetnju u smislu ovog kaznenog djela treba procjenjivati subjektivno u smislu shvaćanja da li je pasivni subjekt prijetnju shvatio kao ozbiljnu ili ne⁸¹ prema postojećim okolnostima. Sila i prijetnja predstavljaju oblike ispoljavanja prinude u kaznenom pravu⁸². Prinuda je pritisak na volju koji dolazi spolja, a koji može biti izazvan različitim izvorima.

Ovisno o vrsti izvora prinude, razlikuje se⁸³: a) prinuda izazvana prirodnom silom ili životinjskom snagom – to je prava ili prirodna prinuda – prava *vis maior* i b) prinuda izazvana ljudskom radnjom – to je nepravna prinuda ili nepravna *vis maior*.

Prema karakteru djelovanja razlikuju se fizička i psihička prinuda.⁸⁴ Fizičkom prinudom se djeluje na tijelo čovjeka primoravajući ga da učini ili propusti određenu radnju. U tom slučaju prinuđavana osoba je potpuno lišena bilo kakve sposobnosti da donosi odluku. Njeno ponašanje predstavlja samo tjelesni pokret manifestiran u spoljnom svijetu, bez postojanja ikakve svjesti o tome. Psihičkom prinudom se prvenstveno djeluje na svijest, volju i osjećanja drugog čovjeka čime

78 Petrović, B., Jovašević, D., Ferhatović, A. (2016). Krivično pravo 2. Sarajevo, str. 379.

79 Lazarević, Lj., Krivično pravo, Posebni deo, op.cit., str.247.

80 Miladinović, A. (2014). Praktični aspekt kriminalističkih aktivnosti kod serijskih razbojništava, Bezbjednost, policija, građani. Banja Luka, broj 1-2, str. 259-272.

81 Stojanović, Z., Komentar Krivičnog zakonika, op. cit., str. 522.

82 Stojanović, Z. (2020). Krivično pravo, Opšti deo, Beograd, str. 242.

83 Čejović, B. (2002). Krivično pravo, Opšti deo, Beograd, str. 274-276.

84 Đorđević, M., Đorđević, Đ. (2016). Krivično pravo, Beograd, str.166-167.

se on primorava, prinuđuje na određeno činjenje ili propuštanje koje se od njega zahtijeva⁸⁵. Ovdje prinuđavana osoba nije poptuno lišena sposobnosti odlučivanja, ali je njena odluka (bilo uopće, bilo u pogledu sadržine) iznuđena. Naime, bez primijenjene psihičke prinude takva odluka ne bi bila ni donesena.

Prinuda se, bez obzira o kojoj se njenoj vrsti radi, primjenjuje bez obzira da li je postojao otpor oštećenog ili ne, da li se takav otpor mogao očekivati ili je pak oštećeni bio u takvom stanju da uopće i nije mogao pružiti otpor (usljed pijanstva od alkohola ili opijenosti uporabom opojnih droga ili psihoaktivnih supstanci i drugih prekursora) ili kada oštećeni procijeni da je bilo kakav otpor bezizgledan⁸⁶.

Primjena sile ili prijetnje mora biti protupravna. Protupravnost proizilazi iz nedozvoljenosti njihove uporabe u konkretnom slučaju ili iz nedozvoljenosti cilja koji se na ovaj način hoće postići⁸⁷. Cilj prinuđavanja (u smislu podstrekavanja, navođenja druge osobe) jeste da se ona natjera na ponašanje koje ne želi – da nešto učini (poduzme pozitivnu, aktivnu radnju) ili da nešto ne učini (poduzme pasivnu, negativnu djelatnost) ili da trpi (dopuštanje da se na dobrima druge osobe poduzme djelatnost kojom joj se nanosi šteta)⁸⁸. Za pravnu relevantnost prinude bitno je da se ovo prinuđavanje odnosi na točno određenu radnju druge osobe, a ne na njeno ponašanje uopće.

Prinuda se, u smislu kaznenog djela razbojništva javlja, kao što smo već rekli, u dva oblika ispoljavanja, a to su sila i prijetnja najavom napada na život ili tijelo. Sila se, u pravnoj teoriji, shvaća kao uporaba fizičke, mehaničke ili druge snage (svjetlosne, toplotne, zvučne) počinitelja u cilju slamanja otpora druge osobe. Ona se najčešće poduzima prema tijelu drugog čovjeka (uglavnom, ali ne i prema stvari). Koja su sredstva podobna da tako djeluju procjenjuje se u svakom konkretnom slučaju prema vremenu, mjestu i načinu počinjenja djela, ponašanju počinitelja u tijeku počinjenja djela, jačini opasnosti kojoj je oštećeni bio izložen i njegovom psihičkom stanju.

Sa uporabom sile se, prema članku 1. točka 28. KZ BIH, članku 2. točka 31. KZ FBiH, članku 2. točka 28. KZ BD BIH, odnosno članku 123. točka 19. KZ RS, smatra i primjena hipnoze ili omamljujućih sredstava sa ciljem da se neko protiv svoje volje dovede u nesvjesno stanje ili onesposobi za otpor. Dakle, uporaba kemikalija u obliku spreja (neodređene vrste i karakteristika) da bi se trenutno onesposobila neka osoba i tako oduzela tuđa stvar (biber sprej, suzavac i sl.) se izjednačavaju sa uporabom omamljujućih sredstava⁸⁹.

Dakle, sila se sastoji u različitim oblicima, vidovima i stupnjevima djelovanja na volju, odnosno tjelesni integritet druge osobe kojim se neposredno ili posredno utječe na njenu slobodu odlučivanja. Bitno je u ovom slučaju da je uporaba sile

85 Jovašević, D. (2018). Krivično pravo, Opšti deo, Beograd, str. 212-214.

86 Mrvić Petrović, N., Krivičnopravo, op.cit., str. 314.

87 Tomić, Z. (2003). Krivično pravo 2. Sarajevo, str. 184-186.

88 Dujmović, Z. (1998). Kriminalitet razbojništva i neke karakteristike njihovih izvida, Kriminologija i socijalna integracija. Zagreb, broj 1-2, str. 33-42.

89 Aleksić, S. (2009). Krivična dela krađe u teoriji i praksi. Beograd, str.120-122.

protiv druge osobe podobna (po obujmu, kvalitetu, stupnju, načinu, intenzitetu) da je prinudi na određeno aktivno ili pasivno ponašanje⁹⁰.

U pravnoj teoriji se razlikuje više vrsta sile⁹¹: a) apsolutna ili kompulzivna i b) neposredna (direktna) ili posredna (indirektna). No, u svim slučajevima sila se mora javiti u intenzitetu koji je podoban, dovoljan da slomi otpor pasivnog subjekta, odnosno spriječi pružanje takvog otpora, i tako ga natjera da postupi protivno svojoj slobodnoj volji. U nekim slučajevima sila može biti primijenjena i prema stvarima u smislu njihovog uništavanja, posebno kada se radi o stvarima koje su bitne za život ili imaju veliku vrijednost ili poseban značaj za osobu koja se prinuđava⁹². Dakle, sila se sastoji u svakom djelovanju na volju, odnosno tjelesni integritet kojim se neposredno ili posredno utječe na slobodu odlučivanja takve osobe i koje je podobno da je prinudi na poduzimanje ili propuštanje određene radnje⁹³. To znači da djelovanje sile mora biti neodoljivo, što znači da sila mora biti po svojoj snazi, obujmu, trajanju i intenzitetu takva da joj se pasivni subjekt pri postojećim okolnostima nije mogao oduprijeti ni na koji način⁹⁴.

Sila se javlja u dva oblika ispoljavanja⁹⁵: a) apsolutna (fizička) i b) kompulzivna (psihička, relativna) sila. Apsolutna sila (*vis absoluta*) postoji kada je pritisak na volju druge osobe takav da ga potpuno lišava mogućnosti donošenja odluke o činjenju ili nečinjenju ili je potpuno lišen sposobnosti za ostvarivanje voljnog akta. U tom slučaju se poduzimanje (ili nepoduzimanje) tjelesnog pokreta ne smatra kao njegov, već kao tuđi akt. Osoba prema kojoj se primjenjuje apsolutna sila smatra se kao sredstvo u rukama osobe koja poduzima takvu silu⁹⁶. Kompulzivna sila (*vis compulsiva*) postoji kada je pritisak na volju druge osobe takav da ona ima sposobnost za odlučivanje, ali je njena odluka da poduzme (ili propusti) određenu radnju iznuđena tako da nije akt njene slobodne volje. Kompulzivna sila može da se javi u dva oblika: a) neposredna i b) posredna kompulzivna sila, ovisno o kriteriju prema kojoj osobi je takva vrsta sile bila primijenjena (da li neposredno prema pasivnom subjektu ili prema drugoj, njemu bliskoj osobi).

U teoriji nema jedinstvenog shvaćanja o pravnoj prirodi i djelovanju kompulzivne sile i prijetnje. Prema jednom shvaćanju⁹⁷, ova dva oblika psihičke prinude mogu da isključe ili umanje ubroјivost ili pak krivnju osobe prema kojoj su primijenjene. Prema drugom shvaćanju, značaj kompulzivne sile i prijetnje

90 Banović, B., Kruščić, S. (1996). Neki krivično pravni i kriminalistički aspekti krivičnog dela razboјništva, Bezbednost. Beograd, str. 336-440.

91 Glamočlija, B. (2008). Imovinski kriminalitet u teoriji i praksi. Beograd, str. 123.

92 Elrich, S. (1960). Razboјnički napadi – mjere za njegovo suzbijanje. Izbor, Zagreb, broj 1, str. 21-24.

93 Simić, I., Trešnjev, A., Kazneni zakonik sa kraćim komentarom, op.cit., str. 94.

94 Krivično djelo ne postoji kada je počinjeno pod dejstvom neodoljive sile zato što u tom slučaju nema voljne radnje počinitelja (rješenje Apelacionog suda u Beogradu Kž. 1703/2012).

95 Mrvić Petrović, N., Krivično pravo, op.cit., str. 101-103.

96 Jovašević, D., Krivično pravo, Opšti deo, op.cit., str. 141.

97 Tahović, J. (1962). Krivično pravo, Opšti deo. Beograd, str. 190-191.

treba procjenjivati u okviru instituta nužne obrane i krajnje nužde, a ako nisu ispunjeni uvjeti za primjenu ovih instituta, onda se djelovanje kompulzivne sile i prijetnje procjenjuje kao okolnost od značaja za odmjeravanje kazne⁹⁸. Prema trećem shvatanju⁹⁹, oni su osnovi isključenja podobnosti za ubrojivost.

Prijetnja je drugi, blaži oblik prinude kod kaznenog djela razbojništva. To je najava zla, izjava kojom se drugoj osobi stavlja u izgled nanošenje zla koje je podobno, dovoljno da utječe na njenu volju, tako da ona donese odluku o poduzimanju, odnosno propuštanju određene radnje, ponašanja. Stavljanjem u izgled zla drugoj osobi utječe se na slobodu njenog odlučivanja, a prije svega, na usmjeravanje odluke u određenom pravcu.¹⁰⁰ Za postojanje prijetnje bitno je da osoba koja je iznosi upravo bude i osoba koja će najavljeno zlo neposredno nanijeti. U protivnom, nema prijetnje, već takva najava zla koje će biti naneseno od strane druge osobe, predstavlja samo opomenu (upozorenje). Prijetnja može biti učinjena verbalno (usmeno ili pismeno) ili na simboličan način (gestovima, mimikom, konkludentnom radnjom).

Da bi prijetnja bila pravno relevantna u smislu načina (sredstva) počinjenja ovog imovinskog kaznenog djela, potrebno je da ispunjava određene uvjete,¹⁰¹ a to su, da bude ozbiljna, moguća, sadašnja, neotklonjiva i kvalificirana. Ozbiljnost prijetnje se procjenjuje sa stanovišta osobe kojoj je ona upućena, odnosno da li ju je pasivni subjekt shvatio ozbiljno, bez obzira na to da li osoba koja prijeti ima ozbiljnu namjeru da nanese zlo koje najavljuje. Nadalje, prijetnja je moguća ako se najavljeno zlo stvarno, realno može ostvariti u spoljnom, objektivnom svijetu. Također, prijetnja je sadašnja ako najavljeno zlo neposredno predstoji, odnosno da će biti naneseno u sadašnjosti ili u neposrednoj bliskoj budućnosti. Tako nema pravno relevantne prijetnje ako zlo, koje se stavlja u izgled, treba da se dogodi u dalekoj budućnosti, jer ona time gubi realni utjecaj na volju druge osobe. Prijetnja je neotklonjiva ako se najavljeno zlo nije moglo u konkretnim okolnostima otkloniti na drugi način (npr. pozivanjem u pomoć, prijavom osobe koje prijeti, nužnom obranom, bjekstvom), već samo poduzimanjem ili propuštanjem tražene radnje. Najzad, prijetnja je kvalificirana kada se pasivnom subjektu najavljuje napad na život, odnosno na tjelesni integritet. Time se, zapravo, najavljuje mogućnost nanošenje posljedice smrti ili teškog narušavanja tjelesnog ili duševnog integriteta ili zdravlja druge osobe¹⁰². To znači da se prijeti napadom na drugu osobu koji će biti učinjen sada i odmah, a ne u nekoj drugoj prilici¹⁰³. Dakle, prijetnja je oblik psihičke prinude koja kod osobe prema kojoj

98 Srzentić, N., Stajić, A. (1957). Krivično pravo FNRJ, Opšti deo. Beograd, str. 217.

99 Živanović, T. (1934). Osnovi krivičnog prava Kraljevine Jugoslavije. Opšti deo, Beograd, str. 131.

100 Stojanović, Z. (2013). O pojmu pretnje u krivičnom pravu. Nauka, bezbednost, policija, Beograd, broj 2, str. 1-16.

101 Đorđević, M., Đorđević, Đ., Krivično pravo, op.cit., str.62-63.

102 Đorđević, M., Đorđević, Đ., Krivično pravo, ibid., str. 162

103 Đorđević, Đ., Krivično pravo, Posebni deo, op.cit., str.99.

se primjenjuje ostavlja utisak ozbiljnosti da će ono na šta se ona odnosi zaista i nastupiti. Time se stvara strah, uznemirenost, osobna nesigurnost koja je takvog intenziteta da zbog toga prinuđavana osoba upravo i postupa po nalogu osobe koja prijetnju najavljuje¹⁰⁴. Pasivnom subjektu može biti upućena jedna ili više prijetnji u istoj namjeri. Ukoliko je pasivnom subjektu upućeno istovremeno više prijetnji različite sadržine, ali iste prirode, značaja i karaktera, postojati će ipak samo jedno kazneno djelo razbojništva.

Konstrukcija produženog kaznenog djela u slučaju kada je prijetnjom obuhvaćeno više osoba nije moguća¹⁰⁵ jer nedostaje bitan konstitutivni, obvezni element ove zakonske konstrukcije, a to je istovjetnog oštećene osobe. Ukoliko počinitelj oblike prinude, kao način poduzimanja radnje počinjenja kaznenog djela razbojništva, ispoljava prema više osoba (oštećenih) u isto ili različito vrijeme, kojima se od njih zahtjeva predaja pokretne stvari i tom prilikom pribavi za sebe ili drugoga protupravnu imovinsku korist, ali od više osoba (oštećenih), tada postoji kazneno djelo razbojništva u stjecaju (idealnom ili realnom, ovisno o broju poduzetih radnji počinjenja). Isto tako, ako je počinitelj samo poduzeo radnju prinuđavanja u cilju oduzimanja tuđe pokretne stvari, ali do toga nije došlo iz bilo koga razloga, tada postoji pokušaj kaznenog djela razbojništva, a ne svršeno djelo prinude. Također, oduzimanje tuđe pokretne stvari od drugoga od strane osobe koja samo posjeduje oružje ili opasno oruđe, pri čemu „opasna sredstva“ uopće nisu uporabljena u konkretnom slučaju, niti je njihova uporaba najavljena (stavljena u izgled), ne kvalificira ovu radnju kao kazneno djelo razbojništva, već kao tešku krađu¹⁰⁶. I konačno, ako je prilikom oduzimanja tuđe stvari (pošto je krađa svršena) počinitelj uporabio silu prema nekoj osobi ili kvalificiranu prijetnju, ali u namjeri da zadrži već oduzetu stvar, tada, također, nema kaznenog djela razbojništva. U tom slučaju bi postojalo drugo imovinsko djelo – razbojnička krađa.

3.4. Ostali elementi kaznenog djela

Pored objekta zaštite, objekta napada i radnje počinjenja, o čemu je prethodno bilo govora, kazneno djelo razbojništva u skladu sa pozitivnim zakonskim rješenjima u Bosni i Hercegovini čine još neki elementi bića.

Radnja počinjenja se poduzima sa određenom namjerom, tj. namjerom počinitelja da za sebe ili drugog pribavi protupravnu imovinsku korist.¹⁰⁷ Ova namjera mora postojati na strani počinitelja u vrijeme poduzimanja radnje počinjenja, ali ona ne mora biti i ostvarena u svakom konkretnom slučaju¹⁰⁸.

104 Simić, I., Petrović, M. (2002). Kazneni zakon Republike Srbije, Praktična primena. Beograd, str. 56.

105 Mrvić Petrović, N. (2016). Krivično pravo, Posebni deo. Beograd, str. 215.

106 Dujmović, Z. (2003). Struktura razbojničkog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj i postupanje policije, Kriminologija i socijalna integracija. Zagreb, broj 1, str. 13-23.

107 Petrović, B., Jovašević, D., Ferhatović, A., Krivično pravo 2, op. cit., str. 386.

108 Ibid., str. 387.

Postojanje ove namjere utječe i na oblik krivnje počinitelja koji se javlja kao izravna namjera. Ovu namjeru treba razlikovati od koristoljublja kao posebne vrste pobude počinitelja u vidu pohlepe, požude za prekomjernim, nepotrebnim, enormnim uvećanjem postojeće imovine ili sprječavanjem njenog umanjenja, dakle „potrebe za bogaćenjem“.¹⁰⁹

Posljedica kaznenog djela razbojništva javlja se u vidu povrede¹¹⁰, i to kao: a) nastupanje imovinske štete i b) izazivanje straha, uznemirenosti, osjećanja osobne nesigurnosti¹¹¹. Za postojanje ovog djela nije neophodno da u svakom konkretnom slučaju imovinska šteta za neku osobu zaista neposredno i nastupi. Dovoljno je da je imovinska šteta¹¹² kao posljedica poduzete radnje počinjenja nastupila, a ne samo da je imovina tim činjenjem ili nečinjenjem bila ugrožena¹¹³. Između postupanja pasivnog subjekta i nastale materijalne štete mora postojati odgovarajuća uzročno-posljedična veza¹¹⁴.

Počinitelj kaznenog djela razbojništva može biti svaka osoba. Štoviše, na strani počinitelja ovog djela često se javljaju maloljetne i mlađe punoljetne osobe, posebno ako je djelo počinjeno u skupini (od strane više osoba).

U pogledu krivnje, zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini određuje postojanje izravne namjere koju kvalificira određena namjera, tj. namjera počinitelja da za sebe ili drugu fizičku ili pravnu osobu pribavi protupravnu imovinsku korist u bilo kom iznosu.

5. ZAKLJUČAK

Pravo na imovinu, uz slobodu kretanja i slobodu odlučivanja čovjeka (pored prava na nepovredivost života, zdravlja i tijela) predstavlja, također, jedno od najznačajnijih ljudskih prava i sloboda. Ovo pravo je na međunarodnoj razini zajemčeno i garantirano brojnim univerzalnim (OUN) i regionalnim (Vijeće Europe, Europska unija) međunarodnim dokumentima. Na bazi međunarodnih standarda pojedine države su zaštitu imovine podigle na razinu ustavnog postulata (principa) koji je zajamčen najvišim pravnim aktom države - Ustavom. Slična je situacija i u Bosni i Hercegovini. Svaka povreda ili ugrožavanje prava na imovinu fizičke ili pravne osobe, a posebno oni napadi koji se poduzimaju nasiljem, predstavljaju protupravno kršenje, narušavanje Ustavom zajemčene zaštite osnovnih ljudskih prava i sloboda (uključujući i pravo na imovinu). Navedene djelatnosti se mogu počiniti na različite načine: silom, prijetnjom, obmanom ili na sličan protupravan način i sa različitim ciljevima, motivima, ali najčešće

109 Simić, I., Petrović, M., Kazneni zakon Republike Srbije, op.cit., str. 201-203.

110 Đurđić, V., Jovašević, D., Krivično pravo, Posebni deo, op.cit., 112-113.

111 Stojanović, Z., Perić, O., Komentar Krivičnog zakona Republike Srbije..., op.cit., str. 280-282.

112 Čejović, B., Miladinović, V., Krivično pravo, Posebni deo, op.cit., str. 326.

113 Stojanović, Z., Perić, O., Krivično pravo, Posebni deo, op.cit., str. 159.

114 Mrvić Petrović, N., Krivično pravo, Posebni deo, op.cit., str. 215.

sa namjerom pribavljanja protupravne imovinske koristi, namjerom nanošenja imovinske štete drugome ili sa pobudom koristoljublja. Različite protupravne aktivnosti pojedinaca ili grupa koje su upravljene na oduzimanje tuđe imovine (u prvom redu pokretne stvari) uz uporabu sile ili prijetnje (dakle, nasiljem) predstavljaju od najstarijih vremena do danas zabranjeno i kažnjivo ljudsko ponašanje - kazneno djelo razbojništva, za koje su, i ranije, ali i danas, propisane stroge kazne zatvora, kao i druge kaznene sankcije. Kao kaznenopravni institut – razbojništvo predstavlja specifično kazneno djelo dvojake pravne prirode. Prvo, kao kazneno djelo, razbojništvo spada u imovinski kriminal. Na ovu karakteristiku kaznenog djela ukazuju četiri elementa: a) objekt zaštite je imovina druge fizičke ili pravne osobe ili pravo na imovinu, b) objekt napada je tuđa pokretna stvar, c) posljedica djela se ispoljava u prouzrokovanju imovinske štete za drugu osobu i d) radnja počinjenja djela se poduzima u određenoj namjeri ili pobudi – u namjeri pribavljanja za sebe ili drugoga protupravne imovinske koristi ili sa pobudom u vidu koristoljublja. S druge strane, razbojništvo spada i u nasilnički kriminal ili kriminal nasilja. Na ovu njegovu karakteristiku ukazuje način poduzimanja radnje počinjenja. To je uporaba sile (fizičke ili psihičke) ili prijetnje neposrednim napadom na život ili tijelo druge osobe, odnosno prijetnje stavljanjem u izgled nekog drugog zla drugoj osobi. Na taj način se kao posljedica poduzete radnje počinjenja na opasan način može javiti i sporedna, kolateralna posljedica u vidu ugrožavanja ili povrede tjelesnog integriteta oštećene osobe ili pak njene smrti. No, u pravnoj teoriji se, također, može naći i shvatanje prema kojem razbojništvo predstavlja, po svojoj prirodi, prividni realni stjecaj u obliku konzumpcije, i to kao „pravo“ složeno kazneno djelo. Njega, prema ovom određenju, čine dvije samostalne inkriminacije: prinuda i krađa, koje tek zajedno, u svojoj ukupnosti ulaze u pojam ovog kaznenog djela i dobijaju veći stupanj i intenzitet društvene opasnosti i težine za koje zakon propisuje pooštreno kažnjavanje.

Iz tog razloga je, ne samo za pravnu teoriju, već još više za sudsku i tužiteljsku praksu, potrebno utvrditi i postaviti jasne kriterije za razgraničenje ovih kaznenopravnih situacija u cilju zakonite i pravilne pravne kvalifikacije konkretne kaznene stvari. Brojni međunarodni standardi, univerzalnog ili regionalnog karaktera, koji se odnose na garanciju pravne zaštite i nepovredivosti imovine (ili prava na imovinu) su u potpunosti uneseni u domaći ustavnopravni sustav koji predstavlja osnovu, praizvor kaznenog (materijalnog, procesnog i izvršnog) zakonodavstva Bosne i Hercegovine. Slična je situacija i u zakonodavstvu drugih suvremenih zemalja. Sve to ukazuje na izniman značaj osiguranja i zaštite prava na imovinu od različitih protupravnih, najčešće nasilnih, napada kojima se ona može povrijediti ili narušiti. Iz pregleda univerzalnih i regionalnih međunarodnih dokumenata proizilazi izuzetan značaj osiguranja i zaštite ljudskih prava i sloboda uopće, a posebno prava na imovinu kao jednog od najznačajnijih ljudskih prava, uz slobodu mišljenja, kretanja i odlučivanja. Pravo na imovinu je od najstarijih vremena do današnjih dana bilo povrjeđivano ili ugrožavano na različite načine (najčešće prinudom), u doba rata ili mira, od strane različitih osoba, prema

različitim osobama, sa različitim ciljevima i motivima i sl. Sva ta različita ponašanja pojedinaca ili skupina predstavljaju nedozvoljeni, protupravni akt – kazneno djelo razbojništva koje se javlja u više oblika i vidova ispoljavanja, koje je zapriječeno strogim kaznama i drugim kaznenim sankcijama. Zbog značaja koji pitanje zaštite ljudskih prava ima za društvenu zajednicu uopće, proizilazi da je naučno opravdano da se analiziraju različiti oblici ispoljavanja kaznenog djela razbojništva (kao oblika imovinskog kriminala, ali i kriminala nasilja, kao i organiziranog, kolektivnog kriminala) i drugih, njemu srodnih kaznenih djela kao što su: teška krađa, razbojnička krađa ili iznuda. Ovo tim prije jer ova kaznena djela do sada nisu nailazila na veće i produbljenije interesiranje domaće i inozemne pravne znanosti.

POPIS LITERATURE

1. Ademović, N., Marko, J., Marković, G. (2012). Ustavno pravo Bosne i Hercegovine, Sarajevo,
2. Babić, M., etal. (2005). Komentar Kaznenih/Kaznenih zakona. Sarajevo,
3. Babić, M., Marković, I. (2007). Krivično pravo, Posebni dio. BanjaLuka,
4. Bošković, M. (1998). Kriminalistička metodika. Beograd,
5. Cajner-Mraović, I. (1992). Delikti nasilja, Policija i sigurnost, Zagreb, broj 5-6,
6. Carić, S. (2015). Evropsko pravo ljudskih prava, Beograd,
7. Čejović, B. (2002). Krivično pravo, Opšti deo, Beograd,
8. Čejović, B., Miladinović, V. (1995). Krivično pravo, Posebni deo. Niš,
9. Deklaracija je proglašena rezolucijom Generalne skupštine OUN 217 A (III) od 10. decembra 1948. godine.
10. Derenčinović, D.,etal. (2013).Posebni dio kaznenog prava, Zagreb,
11. Dimitrijević, V. (2005). Univerzalni dokumenti o ljudskim pravima,
12. Dimitrijević, V., Paunović, M. (1997). Ljudska prava, Beograd,
13. Dujmović, Z. (1999). Kriminalitet razbojništva u Republici Hrvatskoj, HLJKKP, Zagreb, broj 1,
14. Dujmović, Z. (2003). Struktura razbojničkog kriminaliteta u Republici Hrvatskoj i postupanje policije, Kriminologija i socijalna integracija. Zagreb, broj 1,
15. Đorđević, Đ. (2011). Krivično pravo. Posebni deo
16. Đorđević, M., Đorđević, Đ. (2016). Krivično pravo, Beograd,
17. Đurđić, V., Jovašević, D. (2006). Krivično pravo, Posebni deo, Beograd,
18. Hadži Vidanović, V., Milanović, M. (2005). Međunarodno javno pravo, Zbirka dokumenata, Beograd,
19. Ignjatović, Đ. (2015). Kriminologija, Beograd,
20. Jovašević, D. (2011). Leksikon krivičnog prava. Beograd
21. Jovašević, D. (2017). Krivično pravo, Posebni deo, Beograd

22. Jovašević, D. (2018). Krivično pravo, Opšti deo, Beograd,
23. Jovašević, D., Mitrović, Lj., Ikanović, V. (2018). Komentar Krivičnog zakonika Republike Srpske, Banja Luka,
24. Jović, M. (2004). Imovinska krivična dela sa elementima prinude, Zbornik radova nastavnika VŠUP, Beograd, br. 8.,
25. Kokolj, M., Jovašević, D. (2011). Krivično pravo Republike Srpske, Opšti i posebni deo. Bijeljina,
26. Korajlić, N. (2012). Istraživanje kaznenih djela. Sarajevo,
27. Kovačević, V. (2003). Metodika istraživanja imovinskih delikata. Novi Sad,
28. Kuzmanović, R. (2000). Ustavno pravo, Banja Luka, 2000.
29. Lazarević, Lj. (1993). Krivično pravo, Posebni deo, Beograd,.
30. Modly, D. (1999). Metodika istraživanja razbojništva. Sarajevo,
31. Mrvić Petrović, N. (2005). Krivično pravo. Beograd,
32. Mrvić Petrović, N. (2016). Krivično pravo, Posebni deo. Beograd,
33. Pavišić, B., Grozdanić, V., Veić, P. (2007). Komentar Kaznenog zakona, Zagreb,
34. Petrović, B., Jovašević, D. (2005). Krivično (Kazнено) pravo 2. Sarajevo,
35. Petrović, B., Jovašević, D., Ferhatović, A. (2016). Krivičnopravo 2. Sarajevo,
36. Petrović, B., Deljković, I., Mujanović, E. (2010).
37. Pobrić, N. (2000). Ustavno pravo, Mostar.
38. Račić, O., Milinković, B., Paunović, M. (1998). Ljudska prava, Beograd,
39. Radovanović, M., Đorđević, M. (1977). Krivično pravo, Posebni deo, Beograd,
40. Simić, I., A. (2010). Trešnjev, Kazneni zakonik Republike Srbije sa kraćim komentarom. Beograd,
41. Simić, I., Trešnjev, A. (2010). Kazneni zakonik sa kraćim komentarom, Beograd,
42. Simović, M., Simović, M., Todorović, Lj. (2015). Kazneni zakon Bosne i Hercegovine. Sarajevo
43. Steiner, C., Ademović, N. (2010). Komentar Ustava Bosne i Hercegovine, Sarajevo.
44. Stojanović, Z. (2013). O pojmu pretnje u krivičnom pravu. Nauka, bezbednost, policija, Beograd, broj 2,
45. Stojanović, Z. (2020). Komentar Krivičnog zakonika. Beograd
46. Stojanović, Z. (2020). Krivično pravo, Opšti deo, Beograd,
47. Stojanović, Z., Perić, O. (2000). Krivičnopravo, Posebni deo. Beograd,
48. Tomić, Z. (2003). Krivično pravo 2. Sarajevo,
49. Trnka, K. (2000). Ustavno pravo, Bihać.
50. Živanović, T. (1934). Osnovi krivičnog prava Kraljevine Jugoslavije. Opšti deo, Beograd,

Nina Kulušić, Ph.D., expert associate, student office
Faculty of Law, University of Mostar
Amna Mustafić, Ph.B.

ROBBERY IN THE CRIMINAL LAW OF BOSNIA AND HERZEGOVINA IN THE LIGHT OF PROTECTION OF THE RIGHT TO PROPERTY AS A PROTECTED HUMAN RIGHT

Summary: This article deals with the basic and general characteristics of property protection in general and in Bosnia and Herzegovina criminal law. The right to property is a constitutionally guaranteed human right and its protection is guaranteed at the international and European level. The concept, elements of being, content, characteristics and form of manifestation of the criminal offense of robbery are being analyzed. The criminal offence of robbery consists of taking another's movable property by using force against a person or threatening a direct attack on the life or body of another person with the intention of obtaining illegal property for himself or another. The article presents a detailed analysis of the criminal offense of robbery in national and comparative legislation and court practice in the context of the protection of the right to property as a protected human right.

Keywords: right to property, property crimes, robbery